

«Προσωπικότητα και σκέψη του Παύλου Κουντουριώτη»

Δοκίμιο

Από τον

Υποπλοίαρχο Κ. Τσαπράζη Π.Ν.

ΙΟΥΛΙΟΣ 2010

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

The table of contents is empty because you haven't selected paragraph styles to appear in it.

Εισαγωγή

Το γεγονός ότι ο Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης θεωρείται από το σύνολο σχεδόν του Ελληνισμού ως ο σημαντικότερος ναυτικός ηγέτης στη νεώτερη Ελληνική ιστορία αποτέλεσε για τον γράφοντα το βασικό κίνητρο προκειμένου να ασχοληθεί με την προσωπικότητα και τη σκέψη του. Είναι δε τόσο μεγάλη, η επιρροή που άσκησε στους μεταγενέστερους Αξιωματικούς του Ελληνικού Π.Ν ώστε να δημιουργηθεί η παράδοση μετά το θάνατο του (1935) σύμφωνα με την οποία κάθε Ελληνικό πολεμικό πλοίο που παραπλέει την πόλη της Ύδρας να απονέμει τιμητικό χαιρετισμό με σήμανση « Γενικής ακινησίας» προς τον πέτρινο σταυρό του λιτού τάφου του Ναυάρχου (φωτ. Νο 1 παρ. Α) που ευρίσκεται κάτω από το αρχοντικό του στην Ύδρα, σε εμφανή από τη θάλασσα θέση. Κατά τον στρατιωτικό του βίο ο Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης συνέδεσε το όνομα του κυρίως με τους Βαλκανικούς πολέμους και πιο συγκεκριμένα με τις Ναυμαχίες Έλλης/Λήμνου μέσω των οποίων «έκλεισε» τον Οθωμανικό στόλο εντός των στενών του Ελλησπόντου και κατέστησε το Αιγαίο Ελληνική θάλασσα απελευθερώνοντας όλα τα μέχρι τότε υπό Οθωμανική κατοχή νησιά του Αρχιπελάγους. Στον πολιτικό του βίο ο Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης συνέδεσε το όνομα του κυρίως με το κίνημα της Εθνικής Άμυνας (1916) και την εγκαθίδρυση της Ελληνικής Δημοκρατίας (1924) όπου ανακηρύχτηκε και πρώτος Πρόεδρος αυτής. Διετέλεσε ακόμη δύο φορές Αντιβασιλέας (1920 και 1923-1924) και εξελέγη Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας ξανά το 1929. Βέβαια αυτά αποτελούν μερικά μόνο από τα έργα του ανδρός, και παρακάτω θα επεκταθούμε παραθέτοντας πληρέστερα το έργο του, πλην όμως από αυτή την κατ'ανάγκη περιληπτική αναφορά δύναται ο κάθε αναγνώστης να αντιληφθεί το μέγεθος της συνεισφοράς του Ναυάρχου Π. Κουντουριώτη στην νεώτερη Ελληνική ιστορία και μάλιστα σε ταραγμένες, από κάθε σχεδόν άποψη (πολιτική-οικονομική-κοινωνική), εποχές όπου τα πάθη κυριαρχούσαν. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι δυο απόπειρες δολοφονίας έλαβαν χώρα κατά του Ναυάρχου Π. Κουντουριώτη (1921 και 1926) και μάλιστα σε περιόδους κατά τις οποίες ο Ναύαρχος έχαιρε γενικής εκτιμήσεως και αναγνωρίσεως για την πολεμική του, τουλάχιστον δράση. Στις ημέρες μας, όπου υπάρχει διάχυτη η τάση για την αμφισβήτηση και εν συνεχεία απόρριψη των αξιών του παρελθόντος και την αντίστοιχη αποδόμηση των προσωπικοτήτων-φορέων των ανωτέρω αξιών, υφίσταται εντονότερη η ανάγκη ανάδειξης του Ναυάρχου Κουντουριώτη ως συμβόλου φωτεινού, το οποίο θα πρέπει να οδηγεί και να εμπνέει όλους τους Έλληνες για την φιλοπατρία του και την απλότητά του. Ενώ οι επερχόμενες γενεές Ελλήνων Ναυτικών θα πρέπει να στρέφονται προς αυτόν κατά κύριο λόγο για

την ναυτοσύνη του, το γενναίο του φρόνημα, το ανεπίληπτο του χαρακτήρα του και την επιμονή του στην επίτευξη του τεθέντος σκοπού.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι να παρουσιάσει την προσωπικότητα και τη σκέψη του Παύλου Κουντουριώτη. Δεδομένου ότι ο ίδιος δεν άφησε κάποιο γραπτό κείμενο, ούτε συνέγραψε τα απομνημονεύματά του, θα αναγκαστούμε να εξετάσουμε τα έργα που γράφτηκαν για αυτόν από τρίτους καθώς και άλλες πηγές που τον αναφέρουν στο πλαίσιο του αντικειμένου που πραγματεύονται. Εξυπακούεται δε, ότι θα εμβαθύνουμε στη βιογραφία του προκειμένου να καταφέρουμε να γνωρίσουμε αυτή τη προσωπικότητα και τη σκέψη της μέσα από τη ζωή της και από το έργο που κατέλειπε, στρατιωτικό και πολιτικό.

Κεφάλαιο “Α” -Βιογραφικά στοιχεία Π. Κουντουριώτη

Α. Καταγωγή του Π. Κουντουριώτη.

Ο Π. Κουντουριώτης γεννήθηκε το 1855 στην Ύδρα. Καταγόταν από περήφανη οικογένεια προκρίτων η οποία κατά παράδοση και έθιμο εμπλεκόταν στη διοίκηση της κοινότητας του νησιού. Ο παππούς του Γεώργιος Κουντουριώτης (1782-1858) και ο αδερφός του παππού του Λάζαρος Κουντουριώτης (1769-1852) υπήρξαν εκ των πλουσιότερων Υδραίων κατά την επανάσταση του 1821 και διέθεσαν τα τρία τέταρτα της περιουσίας τους υπέρ του αγώνα της Ανεξαρτησίας.¹ Ο Λάζαρος Κουντουριώτης πρωτοστατούσε σε κάθε ενέργεια της κοινότητας της Ύδρας και από πολλούς θεωρείται ως ο άνθρωπος που η φρόνηση και το γόητρο του έναντι του λαού έσωσαν το νησί αλλά και την επανάσταση. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι προτού εκραγεί η Επανάσταση ο Λάζαρος είχε εκφραστεί εναντίον αυτής. Στη συνέχεια όμως μεταστράφηκε και διέθεσε μεγάλα χρηματικά ποσά υπέρ αυτής. Ακόμα προέκρινε ως αρχηγό του στόλου της Ύδρας, τον καπετάνιο στα εξοπλισμένα εμπορικά του πλοία Ανδρέα Μιαούλη. Η εν λόγω επιλογή αποδείχτηκε λίαν επιτυχής αφού ο Α. Μιαούλης δόξασε την Ελλάδα με την κατά θάλασσα δράση του και έδωσε ναυτική υπεροχή στους επαναστατημένους Έλληνες. Επί Καποδίστρια η οικογένεια Κουντουριώτη αντιτάχθηκε στον Κυβερνήτη μαζί με τους υπόλοιπους προεστούς της Ύδρας και πρωτοστάτησε στην αποστολή του Μιαούλη στον Πόρο, όπου βρισκόταν ο πρώτος υποτυπώδης Ναύσταθμος του Ελληνικού κράτους, προκειμένου να εμποδίσει την χρησιμοποίηση των πολεμικών πλοίων που ελλιμενίζονταν εκεί, από τον Καποδίστρια. Το αποτέλεσμα ήταν η διαμάχη εντός του Ναυστάθμου και η επέμβαση των μοιρών του Ρωσικού-Γαλικού και Αγγλικού στόλου που οδήγησε τον Μιαούλη στο να διατάξει την καταστροφή της φρεγάτας «Ελλάς» και της κορβέτας «Ύδρας».² Ο ίδιος ο Μιαούλης εκ τύχης διέφυγε στην Ύδρα, αποφεύγοντας τον θάνατο. Επί Βασιλείας του Όθωνος ο Λάζαρος Κουντουριώτης διετέλεσε γερουσιαστής και ετιμάτο από όλες τις πολιτικές μερίδες. Όταν απεβίωσε το 1852 η Ελληνική Κυβέρνηση προκήρυξε πενθήμερο πένθος. Ο Γεώργιος Κουντουριώτης υπήρξε πλήρως αλληλέγγυος του αδερφού του τον οποίο υποστήριξε σε όλες του τις αποφάσεις. Κατέλαβε πολλά αξιώματα στη ζωή του όπως πρόεδρος του Εκτελεστικού κατά την Επανάσταση του 1821 και μέχρι της πτώσεως του Μεσολογγίου. Επί Καποδίστρια έγινε μέλος του Πανελληνίου αλλά παραιτήθηκε για αντιπολιτευτικούς προς τον Κυβερνήτη λόγους. Επί Όθωνος διετέλεσε γερουσιαστής, πρόεδρος του Υπουργικού συμβουλίου, σύμβουλος της Επικρατείας και Υπουργός των Ναυτικών.

Κατά τον θάνατο του (1858) ήταν πρόεδρος της Γερουσίας. Και άλλα μέλη της οικογενείας Κουντουριώτη κατέλαβαν δημόσια αξιώματα όπως ο Ανδρέας Κουντουριώτης(1820-1895) θείος του Ναυάρχου που διετέλεσε πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη (1855), Υπουργός Εξωτερικών (1859), Εσωτερικών (1860) και μέγας Αυλάρχης (1888), θέση που δημιουργήθηκε ειδικά για αυτόν.³ Ο πατέρας του Ναυάρχου, Θεόδωρος Κουντουριώτης υπήρξε επιτυχημένος μεγαλέμπορος-εφοπλιστής και προξενικός αντιπρόσωπος της Ελλάδος στη Μάλτα.⁴

Μολονότι αρκετά από τα προαναφερθέντα αξιώματα ηχούν παράξενα στα αυτιά ενός σημερινού ανθρώπου με συμβατικές γνώσεις Νεοελληνικής Ιστορίας και στο πλαίσιο της παρούσης εργασίας δεν είναι δυνατόν να αναλυθούν και επεξηγηθούν, εν τούτοις δέον να αναφερθεί ότι πρόκειται για αξιώματα υψηλής εθνικής ευθύνης και σημασίας, κατά την εποχή που ίσχυαν, με περιορισμένες υλικές απολαβές και λίγοι Έλληνες είχαν την τιμή να αναρριχηθούν σε αυτά. Ας ληφθεί εδώ υπόψη ότι το σύνθημα κατά τις περιόδους εκείνες ήταν, οι με τα πολιτικά ζητήματα εμπλεκόμενοι να εξέρχονται του δημοσίου βίου αρκετά πτωχότεροι από ότι ήταν προτού εισέλθουν σε αυτόν.⁵ Προφανώς, το βασικότερο κίνητρο για τους Ευπατρίδες που επιθυμούσαν να προσφέρουν στο Ελληνικό έθνος, που βρισκόταν σε δυσχερέστατη θέση από οργανωτικής, οικονομικής και πολιτικής απόψεως, ήταν η φιλοπατρία τους. Δεν κρίνουμε άσκοπο σε αυτό το σημείο να παρατηρήσουμε ότι εάν εξέλειπε η φιλοπατρία τότε το απλούστερο και λιγότερο επικίνδυνο και επώδυνο για μια πλούσια οικογένεια της Ύδρας κατά την εποχή της Επανάστασεως (1821) θα ήταν απλά να μεταναστεύσει στην Ευρώπη αντί να μείνει και να επωμιστεί τους κινδύνους και τα οικονομικά βάρη ενός αγώνος που κατά περιόδους φάνταζε αδύνατον να επιτύχει.

Αυτή η σύντομη σύνοψη της καταγωγής του Ναυάρχου Π. Κουντουριώτη κατέστη αναγκαία προκειμένου να μπορέσουμε να κατανοήσουμε καλύτερα το χαρακτήρα του Ναυάρχου και να αντιληφθούμε την νοοτροπία του, η οποία διαμορφώθηκε εν πολλοίς από την καταγωγή του και τα βιώματα των παιδικών του χρόνων στην Ύδρα μέσα σε ένα αρχοντικό γεμάτο αναμνήσεις εθνικών αγώνων και πολιτικών ζυμώσεων. Η αρχοντική θέση της οικογένειας του στην Νεότερη Ελλάδα καθώς και η αντίληψη ευθύνης, εμπλοκής και διεύθυνσης των δημοσίων, στην Ελλάδα, πραγμάτων θα μπορούσαμε τρόπον τινά, να ισχυριστούμε, ότι έρρεε στο αίμα του κληρονομικώ δικαιώματι.

Η περαιτέρω ανάλυση του έργου της οικογένειας Κουντουριώτη και της επίδρασης της, θετικής και αρνητικής, στην ιστορία της Νεότερης Ελλάδος θα απαιτούσε μια ξεχωριστή εργασία αφιερωμένη μόνο σε αυτόν το σκοπό και θα ξέφευγε των ορίων της παρούσης.

B. Χρονικό Π. Κουντουριώτη έως τους Βαλκανικούς πολέμους.

Ο Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης γεννήθηκε την 9 Απριλίου 1855 και πέρασε τα παιδικά του χρόνια στην Ύδρα . Ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του σε Πόρο και Αθήνα και κατετάγη ως δόκιμος στο Πολεμικό Ναυτικό το 1874.¹ Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι η επιλογή της καριέρας του Αξιωματικού του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού ήταν μια συνειδητή απόφαση του 19χρονου τότε Π. Κουντουριώτη. Με αυτήν του την απόφαση απέρριψε την δυνατότητα που είχε να ζήσει μια άνετη και προσοδοφόρα ζωή συνεχίζοντας τις εμπορικές δραστηριότητες του πατέρα του και αντί αυτών επέλεξε την επικίνδυνη , δύσκολη και με περιορισμένες απολαβές ζωή του Έλληνα Αξιωματικού του Πολεμικού Ναυτικού. Είναι προφανές ότι στην απόφαση αυτή δεν μπορεί παρά να τον ώθησε η αγάπη του προς την πατρίδα και την θάλασσα καθώς και το όραμά του να συνεισφέρει στο ελληνικό έθνος πολεμώντας τους εχθρούς του.

Το 1874 όταν ο Κουντουριώτης κατετάγη ως Δόκιμος ΄Β τάξεως δεν υπήρχε ακόμη η σχολή Ναυτικών Δοκίμων όπως την εννοούμε σήμερα οπότε η εκπαίδευση που έλαβε ήταν κυρίως πρακτική. Σημαντική όμως συνεισφορά στην εκπαίδευση του δοκίμου Κουντουριώτη έπαιξε ο σοφός Λ. Παλάσκας κυβερνήτης και υπεύθυνος εκπαιδεύσεως του επί του «Βασίλισσα Όλγα». Θα πρέπει να επισημανθεί σε αυτό το σημείο ότι αρχικά ο Κουντουριώτης εισήλθε στη σχολή Ευελπίδων για το πρώτο έτος εκπαίδευσης και έπειτα ακολούθησε την επί του πλοίου ναυτική εκπαίδευση του. Μόνο το 1884 ,επί πρωθυπουργίας Χ. Τρικούπη, συστάθηκε η Σχολή Ναυτικών Δοκίμων τετραετούς φοίτησης ,υπό τη διοίκηση του Πλωτάρχη Η. Κανελλόπουλου, και ξεκίνησε μια πιο δομημένη, μεθοδική, στηριζόμενη σε εξετάσεις προσπάθεια παραγωγής επιστημονικά καταρτισμένων και συγκροτημένων Αξιωματικών για το ναυτικό.² Αποτέλεσμα αυτού ήταν ότι οι Αξιωματικοί που αποφοίτησαν μετά το 1888 (τάξη εισόδου 1884) να θεωρούν γενικά τους εαυτούς τους καταλληλότερους και καλύτερους από τους αρχαιότερους τους “εμπειρικούς”, όπως τους ονόμαζαν, Αξιωματικούς (φυσικά σε αυτή τη νοοτροπία υπήρχαν όπως θα δούμε και εξαιρέσεις).

Το 1877 ο Κουντουριώτης προάγεται σε Δόκιμο Ά τάξης, το 1881 σε Ανθυποπλοίαρχο και το 1884 σε Υποπλοίαρχο. Ήδη στους ναυτικούς κύκλους χαίρει εκτιμήσεως εξαιτίας της προσήλωσης που δείχνει για το καθήκον, της παρρησίας που τον χαρακτηρίζει αλλά και διότι δεν επιδεικνύει έπαρση πάρα τα προσόντα του. Μπορεί πάντα να μιλάει την απλή γλώσσα των πληρωμάτων και να συναναστρέφεται με την

ίδια άνεση τόσο τους ανωτέρους του όσο και τους κατωτέρους του. Επίσης πρόκειται για βαθιά θρησκευόμενο άτομο.

Το 1886 ο Υποπλοίαρχος Κουντουριώτης λαμβάνει την διαταγή να προστατέψει τις ακτές τις Ακαρνανίας ένεκα της έκρυθμης καταστάσεως που επικρατεί στην Ελληνοτουρκική μεθόριο λόγω της τότε Ελληνικής επιστρατεύσεως. Να επισημάνουμε ότι κατά την περίοδο εκείνη η Πρέβεζα άνηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και ο Αμβρακικός κόλπος ήταν τα σύνορα της Ελληνικής επικράτειας. Ο Κουντουριώτης επικεφαλής δυο ασθενέστατων κανονιοφόρων, των «Α» και «Β» (φωτ. Ν° 2 παρ. Α), λαμβάνοντας τις γενικόλογες αυτές διαταγές αποφασίζει να εισέλθει στον Αμβρακικό κόλπο εκβιάζοντας το στόμιο της Πρέβεζας και αδιαφορώντας τόσο για τα δύο Οθωμανικά/Τουρκικά πολεμικά πλοία που έδρευαν στην Πρέβεζα όσο και για τα επάκτια πυροβολεία που οι Οθωμανοί/Τούρκοι είχαν τοποθετημένα σε επίκαιρα σημεία, για την ασφάλεια της εισόδου του κόλπου. Πράγματι, το σχέδιο του επιτυγχάνει καθόσον οι Τούρκοι αιφνιδιάζονται πλήρως από το τόλμημά του και δεν αντιδρούν εναντίον του, πάρα τα μέσα που είχαν στην διάθεση τους.³

Το 1895 προάγεται σε Πλωτάρχη έπειτα από 11 χρόνια παραμονής στο βαθμό του Υποπλοίαρχου και παραλαμβάνει κυβερνήτης του ατμομυοδρόμωνα «Αλφειός». Επρόκειτο για εξαιρετικά μικρό πλοίο (400 τόνων) που κινούνταν κυρίως με πανιά και δευτερευόντως με μηχανές χωρίς θωράκιση και με ένα μικρού διαμετρήματος πυροβόλο (φωτ Ν° 3 παρ. Α). Με αυτό το πλοίο διατάχθηκε ο Κουντουριώτης να πλεύσει στη Κρήτη, στις αρχές του 1897 προκειμένου να υποστηρίξει τους επαναστατημένους Κρήτες, μαζί με το αδελφό πλοίο «Πηνειός» και το θωρηκτό «Ψαρά». Στην Κρήτη είχαν ήδη καταπλεύσει οι στόλοι των μεγάλων δυνάμεων, που απαγόρευαν την επικοινωνία με την ξηρά και πίεζαν την Ελλάδα να αποσύρει τα πλοία της. Η Ελλάς όντως ανακάλεσε τα «Ψαρά» και άφησε μόνο τους δυο ατμομυοδρόμωνες με την ακόλουθη διαταγή προς τους Κυβερνήτες τους, Κουντουριώτη («Αλφειός») και Δαμιανό («Πηνειός») *“Να αντιτάξουν δίκαιαν βίαν κατ’αδίκου βίας, έστω και με κίνδυνον καταβύθισης των σκαφών τους”*.⁴ Ο Πλωτάρχης Κουντουριώτης όμως με στρατήγημα και ασκώντας διπλωματία ιδιαίτερα ριψοκίνδυνη καταφέρνει να ξεγελάσει τους Ευρωπαίους Ναυάρχους αποβιβάζοντας τα εφόδια που προορίζονταν για τους επαναστατημένους Κρήτες. Ταυτόχρονα κάνει επίδειξη γενναιότητας όταν απειλούμενος με καταβύθιση από τα ξένα θωρηκτά, αν δεν απομακρυνόταν, διατάσσει πολεμική έγερση επί του ελαφρού του σκάφους επανδρώνοντας το μοναδικό κανονάκι που

διέθετε. Οι κυβερνήτες των θωρηκτών βλέποντας την αποφασιστικότητά του δεν επιμένουν στην απαίτησή τους να απομακρυνθεί από την περιοχή. Κατά τον τρόπο αυτό θα κερδίσει το χρόνο και το χώρο που χρειάζεται για να αποβιβάσει τα εφόδια για τους Κρήτες επαναστάτες.¹

Με την κήρυξη του πολέμου κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1897 από την Ελληνική Κυβέρνηση, ο Κουντουριώτης κυβερνήτης του «Αλφειός» και διοικητής μοίρας όπου εκτός του «Αλφειού» εντάσσονται και τα τορπιλοβόλα «14» και «16» (φωτ. Νο 4) διατάσσεται να πλεύσει στην Λεπτοκαρυά στις ακτές του Πλαταμώνα προκειμένου να καταστρέψει τουρκικές στρατιωτικές αποθήκες που ευρίσκοντο εκεί. Οι πληροφορίες που έχει είναι ότι οι αποθήκες είναι εγκαταλελειμμένες από τον Οθωμανικό (που για λόγους συντομίας και ουσίας εφεξής θα αποκαλείται Τουρκικός) στρατό. Πλην όμως πρόκειται για παγίδα καθόσον υπάρχει ένα Τουρκικό τάγμα κρυμμένο, που αναμένει το Ελληνικό ναυτικό άγημα. Όντως, η Ελληνική δύναμη πέφτει σε παγίδα, αιφνιδιάζεται από υπέρτερες δυνάμεις και είναι η σταθερότητα και το κύρος του Κουντουριώτη που σώζουν την κατάσταση από την πλήρη καταστροφή. Το άγημα επιστρέφει στα πλοία με 3 νεκρούς και 4 τραυματίες. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι είναι τα πρώτα στελέχη του ναυτικού μετά την επανάσταση του 1821 που δίνουν το αίμα τους για την πατρίδα εν ώρα πολέμου. Μεταξύ των νεκρών είναι και ο Ανθυποπλοίαρχος Αντωνιάδης, Κυβερνήτης του τορπιλοβόλου «16» (τάξη εισόδου ΣΝΔ 1885).

Περαιώνοντας την αναφορά μας στον ατυχή, για την Ελλάδα, πόλεμο του 1897 θα άξιζε να αναφέρουμε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση εξωθήθηκε σε αυτόν από την ισχυρότατη κατά την εποχή εκείνη «Εθνική Εταιρεία». Αυτή ήταν μια πατριωτική οργάνωση που θεωρούσε τον εαυτό της συνεχιστή της «Φιλικής Εταιρείας» και στην οποία μετείχαν όλοι σχεδόν οι επιφανείς Έλληνες. Ο Κουντουριώτης όμως δεν μετείχε

¹ Συγκεκριμένα ο Κουντουριώτης θα αγκυροβολήσει το πλοίο του πλησίον του Βρετανικού «Camperdun» και προς την ξηρά, με τρόπο ώστε από το Βρετανικό πλοίο να φαίνεται μόνο η ΑΡ πλευρά του «ΑΛΦΕΙΟΣ». Στη συνέχεια μετέβη φορώντας τη μεγάλη του στολή στον Κυβερνήτη του Βρετανικού σκάφους απροειδοποίητα για επίσημη επίσκεψη και διέταξε τον Ύπαρχο του, όση ώρα θα έλειπε στο Βρετανικό πλοίο να εκτελεστεί από τη ΔΕ πλευρά του πλοίου μεταφόρτωση των εφοδίων σε άκατο με την οποία θα βγαίνουν στην ξηρά λίγα-λίγα. Οι Βρετανοί μην έχοντας οπτικό πεδίο προς την ξηρά αφού το κάλυπτε ο «ΑΛΦΕΙΟΣ» και μη υποθέτοντας ότι οι Έλληνες θα τολμούσαν κάτι τέτοιο τη στιγμή που ο Κυβερνήτης τους βρισκόταν στο πλοίο τους δεν αντελήφθησαν τίποτε από τις κινήσεις που γίνονταν στον «ΑΛΦΕΙΟ»

σε αυτήν. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με ορισμένες πηγές ο Κουντουριώτης είχε προτείνει στον τότε Αρχηγό στόλου Κ. Σαχτούρη την εκβίαση των στενών των Δαρδανελίων αλλά η πρότασή του δεν έγινε δεκτή.⁵ Ακόμη ενδιαφέρον παρουσιάζει η υπογραφή που έθεσε, μαζί με τις υπογραφές άλλων Ανώτερων Αξιωματικών, σε επιστολή υποστήριξης του Αρχηγού του, Σαχτούρη κατά τη δίκη που διεξήχθη έπειτα από μήνυση που υπέβαλλε ο Σαχτούρης κατά του Σημαιοφόρου Κόκκορη ο οποίος τον είχε κατηγορήσει μεσούντος του πολέμου για ανικανότητα.

Το 1899 ο Κουντουριώτης προάγεται σε Αντιπλοίαρχο και παραλαμβάνει Κυβερνήτης του ευδρόμου «Ναύαρχος Μιαούλης». (φωτ. Νο 5 παρ Α) Επρόκειτο για μικρό (εκτόπισμα 1.770 τ.), παλιό (έτος κατασκευής 1876) πολεμικό πλοίο που κινούνταν με μηχανή ή/και ιστία. Την περίοδο εκείνη χρησιμοποιείτο ως εκπαιδευτικό για τη ΣΝΔ. Με πρόταση του ίδιου του Κουντουριώτη προς τον Υπουργό των Ναυτικών αποφασίζεται το 1901 το «Ναύαρχος Μιαούλης» να διαπλεύσει τον Ατλαντικό μέχρι την Νέα Υόρκη στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού ταξιδιού των Ναυτικών Δοκίμων. Πρώτη φορά ένα Ελληνικό πολεμικό πλοίο θα εκτελούσε ένα τόσο μεγάλο ταξίδι. Ο Αντιπλοίαρχος Κουντουριώτης κατάφερε μόνο με ιστιοφορία να διαπλεύσει τον Ατλαντικό και η άφιξη του στην Αμερική αναπτέρωσε το ηθικό της Ελληνικής παροικίας που τότε είχε ξεκινήσει να οργανώνεται.⁶ Μετά το επιτυχές εκπαιδευτικό ταξίδι θα παραλάβει Κυβερνήτης διαδοχικά στα θωρηκτά «Σπέτσαι» και «Ψαρά». Το 1905 ο Βασιλέας Γεώργιος ο Α΄ θα τον προσλάβει ως Υπασπιστή του, το 1907-1908 θα αναλάβει πρώτος Αρχηγός του νεοσύστατου ΓΕΝ, το 1909 θα προαχθεί σε Πλοίαρχο και θα αναλάβει Διοικητής ΣΝΔ, το 1910 αρχηγός της μοίρας των γυμνασίων και τέλος το 1912 θα αναλάβει ξανά για βραχύ χρονικό διάστημα αρχηγός του ΓΕΝ.⁷ Ας σημειωθεί εδώ ότι το ΓΕΝ κατά την εποχή εκείνη εθεωρείτο ως επιτελική υπηρεσία του Υπουργείου των Ναυτικών με υποτυπώδη αρχική συγκρότηση και χωρίς σαφή αποστολή.⁸ Σε κάθε περίπτωση, επρόκειτο για υπηρεσία υποβαθμισμένη εν σχέση με τη σημερινή της κατάσταση και οπωσδήποτε ο αρχηγός της βρισκόταν σε υποδεέστερη, κατά την εποχή εκείνη, θέση από αυτή του Αρχηγού του Στόλου.

Τον Αύγουστο του 1909 ξέσπασε το κίνημα του ΓΟΥΔΗ από το Στρατιωτικό Σύνδεσμο που απαρτιζόταν από χαμηλόβαθμους Αξιωματικούς του στρατού ξηράς πρωτίστως και του Ναυτικού δευτερευόντως. Αρχηγός του κινήματος κλήθηκε από τους κινηματίες να αναλάβει ο Συνταγματάρχης Ν. Ζορμπάς. Ο Πλοίαρχος Κουντουριώτης ουδεμία σχέση είχε με την σύλληψη, οργάνωση και εκτέλεση της στάσεως εκείνης,

αντιθέτως στη ΣΝΔ όπου διοικούσε απέτρεψε την εκδήλωση του κινήματος και επέβαλε την πειθαρχία. Εν τούτοις όμως προτάθηκε από τους στασιαστές ως ένας από τους δυο υποψηφίους για να αναλάβουν το Υπουργείο των Ναυτικών . Τελικά προκρίθηκε ο έτερος των υποψηφίων (Πλοίαρχος Ι. Δαμιανός) καθόσον αυτός ως αρχηγός Ναυτικού αγήματος που είχε διαταχθεί από την Κυβέρνηση να επιτεθεί στους στασιαστές προτίμησε να ενωθεί μαζί τους για να αποφευχθεί η αιματοχυσία αλλά και διότι έβλεπε τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου με συμπάθεια. Κατώτεροι Αξιωματικοί του Ναυτικού με επικεφαλής τον Υποπλοίαρχο Κ. Τυπάλδο συνέταξαν, τον Οκτώβριο του 1909 υπόμνημα προς την διοικούσα επιτροπή του Στρατιωτικού Συνδέσμου απογοητευμένοι από το μέχρι εκείνη τη στιγμή έργο του κινήματος. Στα αιτήματα του υπομνήματος ήταν και η απομάκρυνση των ανωτέρων Αξιωματικών που δεν προέρχονταν από τη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων πλην των Πλοίαρχων Ι. Δαμιανού, Π. Κουντουριώτου και Π.Γκίνη.⁹ Σε αυτό το σημείο φαίνεται έκδηλα το χάσμα που είχε δημιουργηθεί μεταξύ των νέων και μορφωμένων Αξιωματικών (είσοδος στη ΣΝΔ μετά το 1884) και των παλαιότερων. Ας σημειωθεί ότι οι παλαιότεροι Αξιωματικοί εθεωρούντο πρόχειρα εκπαιδευμένοι διότι επί των πλοίων όπου συντελείτο η εκπαίδευσή τους, το πρόγραμμα σπουδών ήταν φτωχό και η προαγωγή τους στις τάξεις των δοκίμων και εν συνεχεία η αποφοίτηση τους γινόταν με πρόταση Κυβερνήτη και όχι με εξετάσεις. Επίσης όμως από τα ανωτέρω προκύπτει η γενική εκτίμηση και ο σεβασμός που έτρεφαν όλοι οι Αξιωματικοί, ακόμη και οι κινηματίες προς τον Πλοίαρχο τότε Κουντουριώτη, που δεν είχε κάνει ανώτερες σπουδές ούτε είχε ιδιαίτερη έφεση στις ξένες γλώσσες.¹⁰ Εν τούτοις όμως η φυσιογνωμία του και τα ψυχικά του χαρίσματα υπερνικούσαν τα όποια μειονεκτήματά του.

Το καλοκαίρι του 1911 αποστέλλεται εσπευσμένα στην Αγγλία από την Κυβέρνηση να αναλάβει Κυβερνήτης του νεοναυπηγηθέντος Θωρηκτού «Γ. Αβέρωφ» το οποίο είχε αποσταλεί εκεί για την τελετή στέψης του Βασιλέα Γεωργίου του Έαμέσως μετά την παραλαβή του από τα ναυπηγεία Ορλάντο της Ιταλίας από το Ελληνικό πλήρωμα. Κατά την εκτέλεση μιας μεθορμήσεως στο Devonport της Αγγλίας, το «ΑΒΕΡΩΦ» προσαράζει και το πλήρωμα στασιάζει εναντίον μέρους των Αξιωματικών του. Ο κυβερνήτης Πλοίαρχος Ι.Δαμιανός φαίνεται ανήμπορος να επιβάλλει την τάξη και παραδίδει στον Κουντουριώτη ο οποίος αποκαθιστά πλήρως την τάξη ,επισκευάζει το πλοίο και επιστρέφει εν μέσω θριαμβευτικού κλίματος στον Πειραιά.¹¹

Το 1912 ο Πρωθυπουργός Ε. Βενιζέλος εντάσσει την Ελλάδα στη Βαλκανική συμμαχία και συγκαλεί ναυτικό συμβούλιο στο Υπουργείο των ναυτικών όπου εκτός του Υπουργού Ν. Στράτου παρίσταται η τότε ηγεσία του Ναυτικού, Πλοίαρχοι Γκίνης Βρατσάνος και Κουντουριώτης και οι Αντιπλοίαρχοι Δούσμανης και Ματθαίοπουλος. Στο εν λόγω συμβούλιο ο Πρωθυπουργός ζήτησε την γνώμη των παρισταμένων για τις πιθανότητες επιτυχίας του Ναυτικού πολέμου κατά της Τουρκίας. Όλοι, πλην του Κουντουριώτη που σιωπούσε, θεωρούσαν ότι η επιτυχία είναι αμφίβολη λόγω της μεγαλύτερης ναυτικής ισχύος που μπορούσε να προβάλει η Τουρκία.¹² Η ισχύς της αυτή αποτυπωνόταν τόσο σε αριθμό πλοίων όσο και σε αριθμό πυροβόλων, διαμετρήματος αυτών και πάχους θωράκισης πλοίων. Αντίθετα η αδυναμία της Ελλάδος αποτυπωνόταν στα λίγα πλοία που διέθετε και σε άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία της περιόδου εκείνης που θα αναφερθούν παρακάτω (για παράδειγμα ο « Αβέρωφ » στερείτο πλήρους φόρτου πυρομαχικών με αποτέλεσμα να μην μπορεί να εκτελέσει γυμνάσια πυρών). Ο Πρωθυπουργός ακούγοντας αυτές τις απόψεις ζήτησε τέλος και από τον Κουντουριώτη να εκφράσει την γνώμη του , η οποία ήταν:

*«Θα νικήσουμε κύριε Πρωθυπουργέ! Διότι δεν κερδίζονται οι μάχες μόνο με τα σίδερα και τα μπαρούτια, κρίνονται και με την ψυχή. Την ψυχή που έχουμε από τους προγόνους μας, τους ήρωες του 1821. Που νίκησαν πολύ πιο μεγάλους στόλους Τουρκίας και Αιγύπτου».*¹³

Αυτή η απάντηση χαλύβδωσε το φρόνημα του Πρωθυπουργού, ο οποίος πείστηκε ώστε αφενός να συνεχίσει την πολιτική εμπλοκής της Ελλάδος στον πόλεμο και αφετέρου να αναθέσει την Διοίκηση του Στόλου του Αιγαίου στον Π. Κουντουριώτη, όταν αυτός θα ξεσπούσε. Απόδειξη της επιρροής που άσκησε ο Κουντουριώτης στον Ε. Βενιζέλο προκειμένου ο τελευταίος να οδηγήσει την χώρα στους Βαλκανικούς πολέμους είναι η ακόλουθη επιστολή που έστειλε ο Βενιζέλος στον Κουντουριώτη το 1933 η οποία και παρατίθεται αυτούσια.¹⁴ (Η υπογράμμιση έχει γίνει από τον γράφοντα).

3 Δεκεμβρίου 1933

Φίλτατε Ναύαρχε,

Είκοσι ένα χρόνια κλείουν σήμερα από την ημέρα που με την ναυμαχία της Έλλης εξησφάλισες την κατά θάλασσαν υπεροπλίαν της Ελλάδος και των συμμάχων της

και έτσι εξησφάλισες την τελικήν νίκην των. Όλοι οι Έλληνες σου είμεθα ευγνώμονες δια την νίκη σου αυτήν. Περισσότερον από όλους εκείνος, που γνωρίζει ότι χωρίς την αδάμαστον αποφασιστικότητα Σου και την πίστιν Σου εις την κατά θάλασσαν νίκην μας δεν θ' αποφασίζαμεν να λάβωμεν μέρος εις τον πρώτον Βαλκανικόν πόλεμον, με αποτέλεσμα ότι, αν μεν ενικούσαν οι Σέρβοι και οι Βούλγαροι, τα όρια μας θα έμεναν οριστικώς εις την Μελούνα , ή το πολύ θα έφθαναν στον Αλιάκμονα, αν δε ενικούσαν οι Τούρκοι, η ζωή των ομογενών της Αυτοκρατορίας θα απέβαινε ανυπόφορος.

Με εξαίρετον τιμήν και αγάπην
ΕΛΕΥΘ.Κ.ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Γ. Η δράση του Αρχηγού κατά τους Βαλκανικούς πολέμους.

Ο Πλοίαρχος Π. Κουντουριώτης αναλαμβάνοντας την αρχηγία του στόλου του Αιγαίου με έδρα το «Γ. Αβέρωφ» σχηματίζει το επιτελείο του, αποτελούμενο από τον Αντιπλοίαρχο Σ. Δούσμανη αρχιεπιστολέα και Κυβερνήτη του «Γ. Αβέρωφ» ,τον Πλωτάρχη Γ.Ζωχινό ,τον Υποπλοίαρχο Ι. Θεοφανίδη ως υπασπιστή και τον ανθυποφροντιστή Ι.Κριεζή ως γραμματέα. Η σύγκριση των αντιπάλων στόλων φαίνεται κατωτέρω:

Θωρηκτός στόλος		
	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ	ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ
Σ ύ ν ο λ ο εκτοπίσματος	24.380 τόνοι	34.140 τόνοι
Πυροβολικό για μάχη όταν τα πλοία πολεμούν με τις πλευρές τους.	9 πυροβόλα των 270 χιλ 4 ταχυβόλα των 234 χιλ 4 ταχυβόλα των 190 χιλ 9 πυροβόλα των 150 χιλ	12 πυροβόλα των 280 χιλ 2 ταχυβόλα των 234 χιλ 8 ταχυβόλα των 152 χιλ 2 ταχυβόλα των 150 χιλ 4 ταχυβόλα των 120 χιλ 8 ταχυβόλα των 105 χιλ
Ελαφρύς στόλος		
	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ	ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ
Αριθμός πλοίων	19	22
Σ ύ ν ο λ ο εκτοπίσματος	8.300 τόνοι	13.800 τόνοι
Πυροβολικό	16 των 100 χιλ 4 των 88 χιλ 16 των 76 χιλ 32 των 57 χιλ 5 των 37 χιλ	4 των 152 χιλ 16 των 120 χιλ 4 των 105 χιλ 12 των 75 χιλ 22 των 57 χιλ 18 των 47 χιλ 30 των 37 χιλ

Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι από τα 19 ελαφρά σκάφη του Ελληνικού στόλου μόνο τα οκτώ Α/Τ τύπου Θυέλλης-Νίκης (εκτοπίσματος 350 τόνοι-ναυπηγήσεως 1906) και τα πέντε μικρά τορπιλοβόλα (εκτοπίσματος 85 τόνοι-ναυπηγήσεως 1884-85) προϋπήρχαν από τον καιρό της ειρήνης. Δύο Α/Τ , το «Κεραυνός» και το «Νέα Γενεά» (εκτοπίσματος 560 τόνοι-ναυπηγήσεως 1912) μετά μεγάλης δυσκολίας και με περιπετειώδη τρόπο κατέστη δυνατό να αποπλεύσουν από τα Γερμανικά ναυπηγεία και να παραληφθούν από Ελληνικά πληρώματα στην Ολλανδία, χωρίς να υποστούν δοκιμές παραλαβής. Με το στόλο ενώθηκαν μετά την κήρυξη του πολέμου (5/10/1912). Άλλα τέσσερα Α/Τ ,το «Λέων», «Πάνθηρ», «Αετός» και «Ιέραξ» (εκτοπίσματος 1175 τόνοι-ναυπηγήσεως 1912) θα αγοραστούν αιφνιδιαστικά από την Αγγλία ενώ ναυπηγούνταν για λογαριασμό της Αργεντινής. Απέπλευσαν με ξένα πληρώματα προκειμένου να μη τα προλάβει η κήρυξη του πολέμου στην Αγγλία ,και στην Αλγερία θα επιβούν τα Ελληνικά πληρώματα όπου μέσα σε 24 ώρες θα εξοικειωθούν με τη χρήση των καινούργιων συσκευών –μηχανημάτων και θα τα οδηγήσουν στην Ελλάδα. Μετά την κήρυξη του πολέμου το πρώτο , ο «Λέων», θα ενωθεί με το στόλο στις 18/10/1912. Λόγω της βιαστικής αγοράς τους δεν κατέστη δυνατόν να βρεθούν τορπίλες για τα 4 αυτά Α/Τ για αυτό και χαρακτηρίστηκαν ως Ανιχνευτικά.

Τέλος υπήρχε και ένα Υ/Β στην δύναμη του Ελληνικού στόλου, το «Δελφίν» (εκτοπίσματος 295/452 τόνοι-ναυπηγήσεως 1910) αλλά το προσωπικό του εθεωρείτο όχι εντελώς εξασκημένο λόγω της βιαστικής αναχώρησης από τη Γαλλία όπου συντελείτε η σχετική εκπαίδευση.¹ Για τον «Αβέρωφ» τέλος, έχει ήδη ειπωθεί το μειονέκτημα της μη ύπαρξης αρκετών πυρομαχικών που είχε ως συνέπεια την μη εκτέλεση πυρών γυμνασίων. Ενώ για τα αναχρονιστικά θωρηκτά «Ύδρα»-«Σπέτσαι»-«Ψαρά» (εκτοπίσματος 4.800 τόνων-ναυπηγήσεως 1890) αξίζει να σημειωθεί ότι το «Ύδρα» είχε μεταπέσει σε κατάσταση παροπλισμού και την τελευταία στιγμή επανενεργοποιήθηκε από το ΝΣ. Γενικά το πυροβολικό τους ήταν τέτοιας τεχνολογίας που μόνο για αποστάσεις από 4500 έως 8500 μέτρα μπορούσε να θεωρηθεί αποτελεσματικό.² Δεν διέθετε επαρκές σκοπευτικό σύστημα, ούτε σύστημα διευθύνσεως βολής. Η θωράκιση τους ήταν επίσης πολύ ασθενής ή ανύπαρκτη σε ευαίσθητα σημεία του πλοίου (πυριτιδαποθήκες ανοικτές προς τα πάνω), καθόσον δεν προβλεπόταν άμυνα των πλοίων από καμπύλης τροχιάς βλήματα!³

Υπό αυτές τις συνθήκες ο Πλοίαρχος Π. Κουντουριώτης βεβαίωνε τον Πρωθυπουργό για την επιτυχία στον κατά θάλασσα αγώνα κατά της Τουρκίας. Την 5/10/1912 κηρύσσεται ο πόλεμος, ο στόλος είναι συγκεντρωμένος στο Φάληρο και σε μια σεμνή τελετή δίδονται διαδοχικά οι ευχές του Υπουργού, του Πρωθυπουργού και του Βασιλέα προς τον Αρχηγό και τα πληρώματα. Σε κλίμα ενθουσιασμού και συγκίνησης αναγιγνώσκεται η διαταγή με την οποία ο Κουντουριώτης ονομάζεται Υποναύαρχος.* Στην αντιφώνηση του ο Κουντουριώτης εμφανώς συγκινημένος είπε μόνο «*Κύριε Πρόεδρε, να είσθε βέβαιος ότι θ'ακολουθήσουμε το παράδειγμα των προγόνων μας του 21*».

Ο στόλος αποπλέει και κατευθύνεται στη Λήμνο όπου σκοπό έχει να καταλάβει και να χρησιμοποιήσει ως ορμητήριο και προκεχωρημένη βάση. Από την 6/10/1912 ξεκινάνε οι περιπολίες των Α/Τ μπροστά από το στενό των Δαρδανελλίων προκειμένου να επιβάλλουν αποκλεισμό στην Τουρκία αλλά και να ελέγχουν για τυχόν έξοδο του Τουρκικού στόλου. Η κατάληψη της Λήμνου ολοκληρώνεται την 9/10/1912 και αποτελεί την ιδανική βάση προκειμένου ο Ελληνικός στόλος να φέρει σε πέρας την αποστολή του. Για την επιλογή της Λήμνου ως ορμητήριο έχουν γραφεί πολλά από Αξιωματικούς που προσπάθησαν να αποδείξουν ότι αυτοί είχαν την πατρότητα της ιδέας.⁴ Γεγονός είναι ότι και ο Κουντουριώτης πίστευε σε αυτή την ιδέα τουλάχιστον από το 1910 όπου έχουμε και σχετικές αποδείξεις δημοσιευμένες μεταγενέστερα (1931).⁵ Είναι γεγονός ότι στους ναυτικούς κύκλους της Ελλάδος συζητείτο η ανωτέρω ιδέα ευρέως ενώ το 1907 την βρίσκουμε δημοσιευμένη στο σύγγραμμα του Π.Ι Αργυρόπουλου, «*Το ναυτικόν της Ελλάδος πρόγραμμα*». Εν τούτοις, κατά την άποψη μας, μεγαλύτερη σημασία έχει το ποιος κατάφερε να υλοποιήσει την εν λόγω ιδέα και όχι το ποιός την σκέφθηκε. Εξάλλου και κατά τον ατυχή πόλεμο του 1897 είχε εκδοθεί διαταγή από την τότε Ελληνική Κυβέρνηση για την κατάληψη της Λήμνου η οποία ποτέ δεν εκτελέστηκε, παρά την τότε ανυπαρξία του Τουρκικού Ναυτικού.⁶ Συνεπώς, η επιτυχής εκτέλεση της ιδέας είναι η μεγάλη διαφορά μεταξύ αυτών που σκέφτονταν αυτήν την ιδέα ενέργειας για το Ελληνικό Ναυτικό και σε αυτόν (Υποναύαρχος Π. Κουντουριώτης) που πήρε το

*Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την εποχή εκείνη δεν υπήρχε ο βαθμός του Αρχιπλοίαρχου στο Ναυτικό, ούτε του Ταξίαρχου στο στρατό ξηράς, οπότε μετά το βαθμό του Πλοίαρχου ο επόμενος βαθμός ήταν αυτός του Υποναυάρχου και αντίστοιχα στο στρατό ξηράς. Ο βαθμός Ταξίαρχου/Αρχιπλοίαρχου θα εμφανιστεί στο Έβ Π.Π.

θάρρος να την προτείνει και επιβάλλει ως ιδέα στρατιωτικής ενεργείας καταρχήν στην Κυβέρνηση⁷ και εν συνεχεία να την πραγματοποιήσει παρά τις μεγάλες, όσο αφορά την Διοικητική μέριμνα, δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε.

Πράγματι, κατά τις πρώτες εβδομάδες του πολέμου τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο Ελληνικός στόλος ήταν προβλήματα διοικητικής μέριμνας και αυτά αντιμετωπίστηκαν χάρη στην ηρεμία, αποφασιστικότητα, ενεργητικότητα και αυστηρότητα του Αρχηγού. Το κύρος του και η επιβολή του παρέλυσαν κάθε μεμψιμοιρία και υπερβολική απαίτηση από την πλευρά των Κυβερνητών και των πληρωμάτων. Έδωσε σε όλους να καταλάβουν ότι «*κάνομε πόλεμο*».⁸

Επωφελούμενος της απουσίας του τουρκικού στόλου απελευθέρωσε ο Ελληνικός στόλος, κατόπιν εντολών της Κυβερνήσεως, τα νησιά Θάσο, Ίμβρο, Σαμοθράκη, Άγιο Ευστράτιο την 18 και 19/10 χωρίς να συναντήσει ουσιαστική αντίσταση και την 22/10 απελευθερώνονται τα Ψαρά. Την 24/10 με πρωτοβουλία του Αρχηγού απελευθερώνεται η Τένεδος προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως προχωρημένο ορμητήριο των περιπολούντων τα στενά Ελληνικών ελαφρών σκαφών. Από το τηλεγραφείο της Τενέδου ο Αρχηγός του στόλου Π. Κουντουριώτης έστειλε το ακόλουθο τηλεγράφημα στον Τούρκο Υπουργό των Ναυτικών:

«κατελάβομεν την Τένεδον και περιμένομεν τον αντίπαλον στόλον, προσθέτων συνάμα ότι εάν ο Στόλος των δεν έχει γαιάνθρακας είναι προθυμότατος να τω παραχωρήσει τοιούτους».⁹

Τόση ήταν η ορμή και η θέληση του Αρχηγού να ναυμαχήσει τον Τουρκικό στόλο. Την 02/11 κατόπιν κατεπειγουσών διαταγών του Υπουργείου και άμεσων αντιδράσεων του Κουντουριώτη θα απελευθερωθεί η Χερσόνησος του Άθω από τον Ελληνικό στόλο προτού προλάβει να εισέλθει σε αυτή ο Βουλγαρικός στρατός και την 04/11 θα απελευθερωθεί η Ικαρία.

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι την 20/10 το Υπουργείο των Ναυτικών διέταξε τον Κουντουριώτη να εκτελέσει κατάληψη της Χερσονήσου της Καλλιπόλεως με σκοπό την εκβίαση των Δαρδανελλίων εντός της ερχόμενης εβδομάδας όπως επίσης και την κατάληψη των νησιών Μυτιλήνης και Χίου. Ο Κουντουριώτης όμως, που ήταν εντελώς απaráσκευος για μια τέτοιου είδους επιχείρηση, ήξερε να «*τολμά συνετώς*»¹⁰

και απήντησε στο Υπουργείο ότι δεν έχει καμία πληροφορία για τις φρουρές Καλλιπόλεως, Μυτιλήνης και Χίου, και ότι για την επιχείρηση της Καλλίπολης θα απαιτηθούν τουλάχιστον 6.000 εξασκημένοι άνδρες ενώ δοθέντος ότι ο Τουρκικός στόλος είναι άθικτος, η επιχείρηση στην Καλλίπολη θα είναι πολύ επικίνδυνη. Την επομένη ημέρα ανεστάλη η διαταγή περί Καλλιπόλεως από το Υπουργείο και αναγγέλθηκε ότι θα προετοιμαστεί ολόκληρη μεραρχία για την επιχείρηση, μετά την κατάληψη της Θεσσαλονίκης. Την 25/10 το Υπουργείο ανακοίνωσε στον Αρχηγό ότι η επιχείρηση εγκαταλείπεται οριστικά.¹¹

Την 8/11 εκτελέστηκε απόβαση στη Μυτιλήνη, την 10/11 συμπληρώθηκαν, επιτέλους, τα πυρομαχικά του «ΑΒΕΡΩΦ» και την 11/11 εκτελέστηκε απόβαση στη Χίο κάτω από εχθρικά πυρά. Την 13/11 η Κυβέρνηση απέστειλε συγχαρητήριο τηλεγράφημα στον Κουντουριώτη για το μέχρι τώρα έργο του και εκείνος απήντησε: « *Αρχηγός, Κυβερνήται, Επιτελεία και πληρώματα υπ'έμέ στόλου εν επιγνώσει ότι μέχρι τούδε μικρά μόνον επετέλεσαν υπερ της δόξης της Πατρίδας και έτοιμα πάντοτε εις την φωνήν και τα κελεύσματα αυτής ευχαριστούσι την Κυβέρνησιν δια τα συγχαρητήρια επί της μέχρι τούδε δράσεως αυτών. Κουντουριώτης*». ¹²

(Η υπογράμμιση έγινε από τον γράφοντα).

Την 21/11 διατάχθηκε από το Υπουργείο η εκτέλεση τορπιλικής επιθέσεως κατά του Τουρκικού στόλου που βρισκόταν αγκυροβολημένος στα Δαρδανέλλια. Την 23/11 κοινοποιήθηκε η εν λόγω διαταγή στο Διοικητή του στολίσκου των Α/Τ από τον Κουντουριώτη με τις κατάλληλες συντονιστικές οδηγίες και υπό την αίρεση νεωτέρας εκτελεστικής διαταγής. Ανεστάλη από το Υπουργείο η εν λόγω διαταγή από τις 23 έως τις 27/11 και ακυρώθηκε οριστικά την 30/11. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι ο Κουντουριώτης εγκαίρως είχε προτείνει στην Ελληνική Κυβέρνηση να ναρκοθετηθεί το στενό του Ελλησπόντου αλλά προκειμένου να μη βλαφθούν τα εμπορικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων, η πρότασή του απορρίφθηκε.¹³

Δ. Η Ναυμαχία της Έλλης.¹

Την 3/12 ο Ελληνικός στόλος ήταν ήδη εν πλω, καθόσον ο Κουντουριώτης πίστευε ότι η πρόσφατη δραστηριότητα Τουρκικών ελαφρών σκαφών στην είσοδο των Δαρδανελλίων θα ακολουθείτο από έξοδο ολοκλήρου του Τουρκικού στόλου και ως εκ τούτου είχε όλα τα πλοία σε περιπολία στην ευρύτερη περιοχή. Όντος την 08.20πμ

εντοπίζεται ο Τουρκικός στόλος εξερχόμενος από τα στενά. Η πείσμων περιπολία του Ναυάρχου δικαιώνεται, την 08.55πμ καλεί τα Α/Τ να συνταχθούν μαζί με τη θωρηκτική μοίρα, στην οποία πρωτόπλους είναι ο «Αβέρωφ» και αφού κρεμάσει στο στήθος του το Σταυρό του Παναγίου Τάφου, εκπέμπει το ακόλουθο ιστορικό σήμα προς τα υπόλοιπα πλοία της δύναμης του

« Με την βοήθειαν του Θεού και τας ευχάς του Βασιλέως μας, πλέω μεθ'ορμής ακαθέκτου και με πεποίθησιν προς την νίκην εναντίον του εχθρού του γένους. Κουντουριώτης».

Πρόκειται για ένα εμπνευσμένο σήμα που θυμίζει διατύπωση σηματολογίου του 1821. Η ανάγνωση του προκαλεί φρενίτιδα ενθουσιασμού.²

Την 09.00πμ οι δύο στόλοι κινούνται προς Βορά με παράλληλες συγκλίνουσες πορείες σε γραμμή παραγωγής τα θωρηκτά, σε απόσταση περίπου 17000 μέτρων μεταξύ τους (βλέπε σχήμα 1 παρ. Α). Την 09.22πμ ξεκινάει το πυρ από την Τουρκική ναυαρχίδα σε μια απόσταση περίπου 12.000 μέτρων. Ο Ελληνικός στόλος απαντάει την 09.23 και μολονότι ο ήλιος τυφλώνει τους Έλληνες πυροβολητές εν τούτοις το πυρ των Ελληνικών πλοίων φαίνεται ευστοχότερο του Τουρκικού. Όταν η απόσταση φτάνει στα 9.500 μέτρα περί ώρας 09.35πμ ο Κουντουριώτης υψώνει το διεθνές σήμα Z που σημαίνει ότι καθιστά την κίνησή του ανεξάρτητη και αυξάνει ταχύτητα με πορεία προς τον εχθρό κατάλληλη ώστε να επιτύχει τη διασταύρωση τύπου «Τ» που πρωτοχρησιμοποιήθηκε από το Νέλσωνα, με τον εχθρικό στόλο. Ο ίδιος ο Κουντουριώτης αργότερα θα διηγηθεί στον Υπασπιστή του Ναύαρχο Φωκά ότι

«Είδα εκείνη την ώρα σαν όραμα επάνω στους δύο κάβους των στενών τον πάππο μου και τον Μιαούλη να μου κάμουν νόημα και να με καλούν»³

Όλα τα Τουρκικά πλοία εκείνη τη ώρα βάλλουν κατά του «Αβέρωφ» εν τούτοις αυτός προχωρεί με ταχύτητα 20 κόμβων μέσα σε καπνούς και πίδακες νερού, η ψυχή του Ναυάρχου έχει ενσωματωθεί στο πλοίο και το οδηγεί προς την δόξα. Με την συγκλίνουσα πορεία ο «Αβέρωφ» φτάνει στα 4.600 μέτρα περί τις 09.55πμ και ο εχθρός καμπτόμενος κυρίως ηθικά, αλλά έχοντας δεχθεί και χτυπήματα στρέφει δεξιά και φεύγει προς τα στενά. Εκείνη την ώρα ο «Αβέρωφ» στρέφει και αυτός δεξιά και καταδιώκει τον φεύγοντα Τουρκικό στόλο. Τα 3 παλαιά Ελληνικά θωρηκτά διοικούμενα από το μοίραρχο τους Πλοίαρχο Π. Γκίνη εφόσον ο Κουντουριώτης είχε υψώσει το Z

στο χρονικό εκείνο σημείο (09.55πμ) στρέφουν αριστερά με αποτέλεσμα να ανοίξει η απόσταση μεταξύ αυτών και του υποχωρούντος Τουρκικού στόλου. Ο ελιγμός αυτός του μοιράρχου θα επικριθεί από αρκετούς Αξιωματικούς⁴ και θα αποτελέσει σημείο τριβής μεταξύ αυτού και του Κουντουριώτη μεταπολεμικά. Ο «Αβέρωφ» μόνος του ουσιαστικά συνεχίζει την καταδίωξη και φτάνει μέχρι αποστάσεως 2.850 μέτρων από τα Τουρκικά πλοία παρότι παρουσιάζεται επανειλημμένα αφλογιστία στα πυροβόλα του και μειώνεται δραστικά η ταχυβολία του και παρότι τώρα βάλλεται και από τα πυροβολεία της ξηράς. Περί τις 10.25πμ ο Κουντουριώτης αποφασίζει να σταματήσει την καταδίωξη, η ναυμαχία διακόπτεται και τα Τουρκικά πλοία εισέρχονται στα Δαρδανέλια. Οι απώλειες από Ελληνικής πλευράς είναι ασήμαντες (ένας νεκρός και τρεις τραυματίες εκ των οποίων ο ένας θα αποβιώσει εξαιτίας των τραυμάτων του). Οι Τουρκικές απώλειες θεωρούνται πολύ μεγαλύτερες αλλά όχι καθοριστικές.

Κατά την ναυμαχία της 3/12, που ονομάστηκε Ναυμαχία της Έλλης, ασκήθηκε κριτική στον Αρχηγό διότι θεωρήθηκε ότι διακινδύνευσε υπέρμετρα τον «Αβέρωφ» θέτοντας τον υπό το πυρ των επάκτιων πυροβολείων. Χαρακτηριστικό είναι το απόρρητο προσωπικό τηλεγράφημα που του απέστειλε ο Βασιλέας Γεώργιος το οποίο μεταξύ άλλων γράφει:

«.....Έχω καθήκον να σου συστήσω σύνεσιν και φρόνησιν. Προς Θεού σε παρακαλώ μην είσαι νευρικός..... ..δεν επιτρέπεται εις τόσον άξιον αρχηγόν και Ναύαρχον να εκθέτει πλέον του δέοντος την ζωήν του, των ανδρών του και την ύπαρξιν των πλοίων μας. Θέλεις λογαριάζει δε τι θα γίνει η φιλάτη Ελλάς εάν καταστραφούν τα πλοία..... Ζήτω ο άξιος ναύαρχος του στόλου μας Κουντουριώτης».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ⁵

Σε απάντηση αυτών των επικρίσεων ο Ναύαρχος πολύ αργότερα θα γράψει:

«Τα πολεμικά πλοία δεν είναι δια στολισμόν. Η ιστορία διδάσκει, ότι ουδέν έθνος δύναται να θαλασσοκρατή, εφ'όσον δεν θεωρεί τα πολεμικά πλοία προωρισμένα να κινδυνεύουν και εν ανάγκη να καταστραφούν». ⁶

Έτερη κριτική που ασκήθηκε στον Αρχηγό αφορούσε τη μη επίτευξη καταβυθίσεως κάποιου από τα εχθρικά πολεμικά, αλλά αν σκεφτούμε ότι η ναυμαχία διήρκησε συνολικά μια ώρα και σε αυτήν παρουσιάστηκαν φαινόμενα αφλογιστίας στα πυροβόλα του «Αβέρωφ» ενώ η μοίρα των παλαιών θωρηκτών πέρα από τα δεδομένα

προβλήματα βραδυβολίας δεν κατάφερε να βρεθεί σε πολύ κοντινές αποστάσεις, τότε εύκολα απαντάται η εν λόγω κριτική. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι ενώ δόθηκε η διαταγή από τον Αρχηγό στα Αντιτορπιλικά να επιτεθούν με τις торπίλες τους αυτά δεν επετέθησαν. Πιθανότατα να μην έλαβαν το σήμα εν μέσω της μάχης αλλά και πάλι δεν επέδειξαν πρωτοβουλία να αναλάβουν από μόνα τους την επίθεση κατά ενός υποχωρούντος ατάκτως, εχθρού. Το επεισόδιο αυτό αποτέλεσε αφορμή να ψυχρανθούν οι σχέσεις του Κουντουριώτη με τον διοικητή των αντιτορπιλικών Πλοίαρχο Ι. Βρατσάνο, τον οποίο πρώτης δοθείσης ευκαιρίας τον αντικατέστησε.

Ε. Η Ναυμαχία της Λήμνου.¹

Την 1/1/1913 το Τουρκικό καταδρομικό «Χαμηδιέ» κατορθώνει να διαφύγει από την επίβλεψη των Ελληνικών Α/Τ που περιπολούσαν στα στενά και την 02/01 φτάνει στην Σύρο που βρισκόταν το επίτακτο εξοπλισμένο εμπορικό «Μακεδονία» εκτελώντας επισκευές. Το «Χαμηδιέ» διατάσει την παράδοση του πλοίου αλλά ο Κυβερνήτης του (Πχης Λ. Τσουκαλάς) προτιμά να το αυτοβυθίσει. Το «Χαμηδιέ» βομβαρδίζει το αυτοβυθιζόμενο πλοίο και κάποια από τα βλήματα πέφτουν και στην πόλη της Σύρου. Ο αιφνιδιασμός του «Χαμηδιέ» ταρασσει το Υπουργείο Ναυτικών που συστήνει δια τηλεγραφήματος στον Κουντουριώτη να μετακινήσει όλο τον στόλο προς καταδίωξη του Τουρκικού καταδρομικού «*προπορευομένου ολοταχώς του Αβέρωφ*»² όπως χαρακτηριστικά έγραφαν από το Υπουργείο. Ο Κουντουριώτης όμως βρίσκει την νηφαλιότητα να καταστείλει την ορμητική του ιδιοσυγκρασία και να αντιληφθεί ότι πρόκειται περί παγίδας που στήνει ο Τουρκικός στόλος προκειμένου να παρασύρει τον «Αβέρωφ» μακράν της Λήμνου και έτσι να βρουν οι Τούρκοι την ευκαιρία να την ανακαταλάβουν και να καταστρέψουν όποιο κομμάτι του στόλου θα είχε ενδεχομένως μείνει πίσω για την φύλαξή της. Οι σκέψεις αυτές τον οδηγούν στο συμπέρασμα να παραμείνει στη θέση του και να αναμένει.

Όντος την 5/1/1913 ο Τουρκικός στόλος εξέρχεται από τα στενά, ο Ελληνικός στόλος βγαίνει και αυτός από τον όρμο του Μούδρου την 10.30 πμ. Οι αντίπαλοι στόλοι την 11.30 πμ βρίσκονται σε απόσταση 8.800 μέτρα μεταξύ τους, πλέοντες προς Νότο σε γραμμή παραγωγής τα θωρηκτά με συγκλίνουσες πορείες. (βλέπε σχήμα 2 παρ Α) Την 11.34 πμ ξεκινάει το εχθρικό πυρ και μετά ένα λεπτό απαντούν τα Ελληνικά πλοία. Πάλι τα Τουρκικά πυρά αποδεικνύονται άστοχα εν αντιθέσει με τα Ελληνικά. Στις 11.50 πμ η απόσταση έχει ελαττωθεί στα 6.700 μέτρα και ο Τουρκικός στόλος αρχίζει να

δείχνει σημάδια κάμψης. Την 11.56πμ ολόκληρος ο Τουρκικός στόλος έχει τραπεί σε φυγή στρέφοντας αριστερά και άτακτα προσπαθώντας με βορειοανατολική πορεία να επιστρέψει στα στενά. Ο Ελληνικός στόλος στρέφει και αυτός, με κάποια καθυστέρηση, προς καταδίωξη και περί ώρας 12.15πμ ο «Αβέρωφ» αυξάνει ταχύτητα και κινείται μόνος προς καταδίωξη των Τουρκικών πλοίων. Τα παλαιά θωρηκτά δεν μπορούσαν να ακολουθήσουν λόγω μικρής ταχύτητας αλλά και εξαιτίας των όχι καταλλήλων πορειών σύγκλησης που έλαβε ο Μοίραρχός τους. Η φάση της καταδίωξης του «Αβέρωφ» έληξε την 14.34μμ οπότε έπαυσε το πυρ και ο Τουρκικός στόλος κατέφυγε στα Στενά. Σε αυτήν την φάση οι αποστάσεις του «Αβέρωφ» από τον υποχωρούντα στόλο ποικίλλαν από 7.000 έως 9.900 μέτρα. Η πορεία του «Αβέρωφ» θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μαιανδρική προκειμένου να μπορούν να βάλουν τα πυροβόλα και των δύο πλευρών του. Από μακρά θεώμενη η φάση της καταδίωξεως ομοιάζε με τσοπάνη («Αβέρωφ») που καθοδηγεί τα πρόβατα (Τουρκικά πλοία) προς το μαντρί (Στενά Δαρδανελλίων).³ Οι απώλειες από Ελληνικής πλευράς είναι εκ νέου ασήμαντες (ένας τραυματίας). Οι Τουρκικές απώλειες όμως τώρα θεωρούνται πολύ μεγαλύτερες και οι βλάβες που έχουν προξενηθεί θεωρούνται ουσιαστικά μη επισκευάσιμες, ως το τέλος του πολέμου.

Η ναυμαχία της 5/01/1913, που ονομάστηκε Ναυμαχία της Λήμνου, διήρκησε τρεις ώρες και σε αυτήν εξασφαλίστηκε ο έλεγχος του Αιγαίου. Η Τουρκική Κυβέρνηση πείστηκε ότι δε μπορεί να αναμένει τίποτε περισσότερο από τον στόλο της (αν δεν ενισχυόταν με άλλα πλοία) και δεν αποτόλμησε άλλη ενέργεια στο Αιγαίο, το οποίο έγινε “Ελληνική λίμνη”. Πάλι εκφράστηκαν κριτικές γύρω από την μη αξιοποίηση των αντιτορπιλικών για εκτέλεση τορπιλικής επίθεσης. Είναι γεγονός ότι δεν δόθηκε ειδική διαταγή στον καινούργιο διοικητή τους Αντιπλοίαρχο Ι. Ηπίτη κατά τη ναυμαχία αυτή, αλλά και πάλι διαπιστώθηκε έλλειμμα πρωτοβουλίας εφόσον ευκαιρία για δράση δόθηκε στα πλοία του.

Η συνέχεια των Βαλκανικών πολέμων δεν έδωσε την ευκαιρία στον Κουντουριώτη για μια τρίτη ναυμαχία εν τούτοις ο στόλος, υπό την ηγεσία του, προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες και στον Δεύτερο Βαλκανικό Πόλεμο κατά τον οποίο Ελληνικά πολεμικά πλοία, έγκαιρα και αιφνιδιαστικά απελευθέρωσαν την Καβάλα. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι τελείωσαν με την συνθήκη του Βουκουρεστίου και ο Ελληνικός στόλος επέστρεψε νικητής την 05/08/1913 στο Φάληρο σε πανηγυρική ατμόσφαιρα ενώ ο Κουντουριώτης προήχθη σε Αντιναύαρχο, όντας ο πρώτος Έλληνας μετά τον Κωνσταντίνο Κανάρη που ελάμβανε αυτό το βαθμό .

ΣΤ. Σχόλια - επικρίσεις επί της δράσεως του Αρχηγού.

Συνολικά οι μελετητές του έργου του Ναυάρχου κατά τους Βαλκανικούς πολέμους λίγα «μελανά» σημεία μπόρεσαν να του προσάψουν. Στους μεταγενέστερους χρόνους και αφού είχε επισυμβεί ο εθνικός διχασμός όπου τα πάθη είχαν ενταθεί βρέθηκαν ορισμένοι παλαιοί συνεργάτες του και υφιστάμενοι του που αμφισβήτησαν κάποια από τα γεγονότα των ναυμαχιών και της εν γένει πολεμικής του δράσεως. Σημαντικότερος από τους αμφισβητίες υπήρξε ο Αρχιεπιστολέας του και Κυβερνήτης του «Αβέρωφ» Αντιπλοίαρχος τότε Σ. Ι. Δούσμανης. Επί της κριτικής του Δούσμανη όπως αυτή παρουσιάζεται στο βιβλίο του (Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913) που εξέδωσε μετά το θάνατο του Κουντουριώτη, δεν απαιτείται να υπεισέλθουμε καθόσον εύστοχα και αποτελεσματικά την έχει αντιμετωπίσει ο Ναύαρχος Φωκός στο δικό του έργο (Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι). Απαραίτητο εν τούτοις, κρίνουμε να αναφέρουμε απέναντι στην εικόνα του απλού επιβάτη την οποία μας παρουσιάζει ο Δούσμανης αναφερόμενος για τον Αρχηγό του, Π. Κουντουριώτη, το ακόλουθο σχόλιο: *«.....κατά ψυχολογικόν φαινόμενον γνωστόν, η διάθεσις του Αρχιστρατήγου (Ναυάρχου), το ψυχικόν του σθένος και η απόφασις αυτού να νικήσει, ή αντιθέτως η ελλειψις ψυχραιμίας και ο δισταγμός, μεταδίδονται ακαριαία και μυστηριωδώς εις όλας τας βαθμίδας της ιεραρχίας. Δεν είναι δυνατόν να διαπραχθή μεγαλύτερον σφάλμα από του να νομίζεται ότι η ανικανότης ενός Αρχιστρατήγου (Ναυάρχου) είναι δυνατόν να ισορροπηθή δια της ικανότητος οιουδήποτε επιτελάρχου και επιτελείου, αργά ή γρήγορα-γρήγορα ως επί το πολύ- το στράτευμα αντιλαμβάνεται αλανθάστως ποιος το διοικεί και πώς»*.¹

Μια άλλη κριτική που ασκήθηκε από ανώνυμο στην εφημερίδα Σκριπ σε σειρά άρθρων με τίτλο «Ο Ναυτικός πόλεμος του 1912-1913» γίνεται αναφορά με αρνητική χροιά στη διοικητική τριχοτόμηση του Ελληνικού ελαφρού στόλου και στο στενό έλεγχο που ασκούσε σε αυτόν ο Κουντουριώτης. Επί τούτου αρκούμαστε να πούμε ότι η ανομοιογένεια του Ελληνικού ελαφρού στόλου δικαιολογούσε την τριχοτόμηση του ενώ όσο για το στενό έλεγχο, αυτός δικαιολογείτο από τις εμπειρίες του παρελθόντος οι οποίες δίδασκαν στον Κουντουριώτη ότι, Έλληνες Αξιωματικοί και πληρώματα είχαν επιδείξει μια έφεση σε πρωτοβουλίες που δεν εξυπηρετούσαν πάντοτε τον αντικειμενικό σκοπό.²

Επίσης κατηγορήθηκε ο Αρχηγός ότι συνέταξε αυστηρές εκθέσεις ικανότητας για τους υφισταμένους του Αξιωματικούς ενώ κατά την περίοδο εκείνη υπήρχε έντονη ναυτική προετοιμασία από την πλευρά της Τουρκίας.³ Ο Ναύαρχος όμως διακρινόταν για το πνεύμα δικαιοσύνης του και σίγουρα θα του ήταν δύσκολο να θεωρήσει ότι θα πρέπει να χαριστεί σε αυτούς που δεν τον ικανοποίησαν κατά τον καιρό του πολέμου με την ελπίδα ότι σε ενδεχόμενο νέο πόλεμο θα τον ικανοποιήσουν. Αντίθετα είναι πιθανότερο να επιθυμούσε να “ξεκαθαρίσει” το ναυτικό από αυτούς που θεωρούσε όχι ιδιαίτερα ικανούς προκειμένου να δώσει την δυνατότητα σε νεότερους να προβιβαστούν και με δεδομένο ότι το Ελληνικό ναυτικό είχε υποστεί ελάχιστες απώλειες στο ανθρώπινο δυναμικό του.

Ακόμα κατηγορήθηκε για την πλημμελή οργάνωση του ορμητηρίου του Μούδρου και ειδικά για την ελλιπή προετοιμασία από τον καιρό της ειρήνης για την οργάνωση του. Αυτό όμως το καθήκον, ξέφευγε των αρμοδιοτήτων του διότι ήταν περισσότερο ζήτημα Υπουργείου Ναυτικών και διατιθεμένων πιστώσεων, όπου πάντοτε επικρατούσε το πνεύμα της λιτότητας, παρά ζήτημα του Κουντουριώτη. Τέλος κατηγορήθηκε ότι δεν πραγματοποίησε ναυτικά γυμνάσια ιδιαίτερα κατά την αναμονή στο Μούδρο της εξόδου του Τουρκικού στόλου μετά την ναυμαχία της Λήμνου.⁴ Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε ότι τα γυμνάσια συνήθως αναλώνουν πόρους (καύσιμα-ανταλλακτικά-πυρομαχικά) τα οποία ποτέ στην Ελλάδα δεν υπήρχαν σε αφθονία. Επίσης η αύξηση της πιθανότητας βλάβης ή ναυτικού ατυχήματος σαφώς δεν ήταν επιθυμητή καθόσον δεν μπορούσαν να γνωρίζουν πόσο θα διαρκέσει ακόμα ο πόλεμος. Ας ληφθεί ακόμη υπόψη ότι και χωρίς τα γυμνάσια συνέβησαν πολλές βλάβες ένεκα των οποίων πλοία έπρεπε να αποστέλλονται στο ΝΣ προς αποκατάσταση ενώ δεν έλειψαν και τα ναυτικά ατυχήματα (προσαράξεις των Α/Τ «Ασπίς», «Σφενδόνης», «Πάνθηρ», «Ιέραξ», «Λέων», «Τορπιλοβόλου 11» και Θ/Κ «Ύδρας»,) δεδομένης της μη ακριβούς χαρτογράφησης και των ελλιπών τεχνικών μέσων των πλοίων για τον προσδιορισμό στίγματος (δεν υπήρχαν Ρ/Ε, ηχοβολιστικά ή GPS). Ας σημειωθεί εδώ ότι κατά τον Μάρτιο του 1913, ο στόλος μειώνεται ένεκα του γεγονότος ότι το Θωρηκτό «Ύδρα» με τα Α/Τ «Κεραυνός»-«Δόξα»-«Πάνθηρ» θα μεταβούν έξωθεν του Αιγυπτιακών ακτών προκειμένου να αποκλείσουν την έξοδο του «Χαμηδιέ» στην Μεσόγειο, το οποίο εν τω μεταξύ έχει καταπλεύσει σε Τουρκικό λιμένα στην Ερυθρά θάλασσα.

Z. Πολιτική και στρατιωτική δράση του Π. Κουντουριώτη μετά τους Βαλκανικούς πολέμους.

Το τέλος των Βαλκανικών πολέμων δεν σήμανε και το τέλος των προβλημάτων για την Ελλάδα. Από ναυτικής σκοπιάς το μέγα ζήτημα που τότε ανέκυπτε ήταν ότι η Τουρκία δεν αποδεχόταν την κυριαρχία της Ελλάδας στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου που μόλις είχαν απελευθερωθεί και προετοιμαζόταν να πάρει την «ρεβάνς» βασιζόμενη στα καινούργια θωρηκτά που είχε παραγγείλει τύπου dreadnoughts. Αυτά εθεωρούντο ό,τι καλύτερο είχε να επιδείξει η πολεμική βιομηχανία της εποχής εκείνης ενώ η Ελλάδα δεν είχε κάτι αντίστοιχο ούτε και προλάβαινε να παραγγείλει ώστε να ναυπηγηθεί έγκαιρα και πάντως πριν την άφιξη των Τουρκικών. Συγκεκριμένα η Τουρκία είχε παραγγείλει ένα θωρηκτό 17.000 τόνων σε αγγλικά ναυπηγεία με το όνομα «Ρεσαντιέ» ενώ υπήρξε και τυχερή διότι το μεγαλύτερο πολεμικό σκάφος του κόσμου, ένα dreadnought 32.00 τόνων που ναυπηγούνταν στην Αγγλία, βρέθηκε απροσδόκητα διαθέσιμο για πώληση καθόσον η Βραζιλία, η χώρα για την οποία κατασκευαζόταν, άλλαξε γνώμη και το πούλησε στην Τουρκία μετονομάζοντας το από «Ρίο ντε Τζανέιρο» σε «Σουλτάν Οσμάν Ι». Έτσι λίαν συντόμως η Τουρκία θα είχε το ισχυρότερο σκάφος του κόσμου με το οποίο θα μπορούσε να ασκήσει κυριαρχία στο Αιγαίο.

Ο Αντιναύαρχος πλέον Κουντουριώτης δε μπορεί να ανεχτεί να δει το έργο του αναιρούμενο και συλλαμβάνει μια ιδέα για την αντιμετώπιση του ζητήματος.

Η ιδέα αυτή εν συνόψει περιλαμβάνει το να αναλάβει ο ίδιος Κυβερνήτης του Υ/Β Ξιφίας ή άλλου μικρού Α/Τ και να τορπιλίσει το «Ρίο ντε Τζανέιρο» καθώς θα έρχεται αυτό από την Αγγλία μη πλήρως ακόμα προετοιμασμένο, στα στενά του Γιβραλτάρ, χωρίς να έχει προηγηθεί κήρυξη πολέμου ώστε να το αιφνιδιάσει. Με την βύθιση του Τουρκικού πολεμικού θα δινόταν χρόνος στην Ελλάδα για να υλοποιήσει το ναυτικό της πρόγραμμα με το οποίο θα εξισορροπούσε τη ναυτική ισχύ της Τουρκίας.¹ Φυσικά ο Κουντουριώτης θα εθεωρείτο ότι έδρασε αυτοβούλως¹ και εάν επιζούσε της καταδρομικής του αυτής ενέργειας και κατόρθωνε να επιστρέψει στην Ελλάδα θα είχε ήδη αποκηρυχθεί από την Ελληνική κυβέρνηση, η οποία θα τον συλλάμβανε, θα τον

καθαιρούσε και θα τον φυλάκιζε και δίκαιζε ως πειρατή με ό,τι συνεπάγεται. Την εξέλιξη αυτή για τον εαυτό του ο ίδιος την είχε προτείνει στον Έλληνα Πρωθυπουργό προκειμένου να μην κατηγορηθεί η Ελλάδα ότι υποθάλλει πειρατικές ενέργειες. Δια της προτάσεως του αυτής ουσιαστικά αναλάμβανε μια παράτολμη καταδρομική ενέργεια η οποία και αν ακόμα επιτύχαινε θα είχε αρνητικότερες για τον εαυτό του συνέπειες. Σημειωτέον ότι επρόκειτο πια για ένα άνθρωπο αναγνωρισμένο και τιμώμενο από το Πανελλήνιο που είχε αποκτήσει και τρία παιδιά. Η αγάπη του για την πατρίδα όμως υπερίσχυε όλων των υπολοίπων. Προτιμούσε ακόμα και να τελειώσει τη ζωή του στη φυλακή αποκηρυγμένος από την αγαπημένη του πατρίδα φτάνει η θυσία του να εξυπηρετούσε τα εθνικά συμφέροντα.

Το σχέδιο αυτό καίτοι προτάθηκε από τον ίδιο τον Κουντουριώτη στον Πρωθυπουργό Ε. Βενιζέλο, ο τελευταίος αρνήθηκε να λάβει συγκεκριμένη θέση, θετική ή αρνητική, κάτι που αφενός πάγωσε την υλοποίηση του σχεδίου και αφετέρου εξόργισε τον πρώτο.¹

Μια άλλη πρόταση που εξετάστηκε την ίδια περίοδο σχετικά με το ζήτημα των Τουρκικών dreadnoughts, και που υποστηρίχτηκε από τον Κουντουριώτη ήταν η αιφνιδιαστική εκβίαση των στενών του Ελλησπόντου σε συνδυασμό με επιχείρηση για την κατάληψη της χερσονήσου της Καλλίπολης ή και χωρίς αυτήν, προτού αφιχθούν τα καινούργια Τουρκικά πλοία. Στόχος του σχεδίου εφόσον επιτύγχανε, θα ήταν ο εξαναγκασμός της Τουρκικής κυβέρνησης να παραδώσει τα καινούργια πλοία τα οποία είχε αγοράσει και ακόμα να παραδεχτεί την Ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Βόρειου ανατολικού Αιγαίου (Μυτιλήνη-Χίος κλπ). Μολονότι δεν έχουν διασωθεί λεπτομέρειες επί του παράτολμου αυτού σχεδίου που να αποσαφηνίζουν το σχέδιο δράσης του Κουντουριώτη, όπως αυτός το είχε φανταστεί, εκ πρώτης όψεως φαντάζει οξύμωρο το ότι ο Κουντουριώτης υποστηρίζει ένα τέτοιο σχέδιο. Αυτό προκύπτει εκ του γεγονότος ότι κατά το 1912, στην αρχή του Α Βαλκανικού πολέμου, είχε φανεί εξαιρετικά προσεκτικός (ίσως και αρνητικός για ορισμένους) όταν είχε τότε διαταχτεί από το Υπουργείο Ναυτικών να εκτελέσει σχέδιο παραπλήσιο προς αυτό. Προκειμένου να εξηγηθεί η εν λόγω φαινομενική αντίφαση θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι κατά το 1912 μετά την έναρξη του Α βαλκανικού πολέμου η Τουρκία ήταν ήδη επιστρατευμένη και φύλαγε τα στενά με δυνάμεις για τις οποίες ο Κουντουριώτης τότε δεν είχε καμία πληροφορία. Επίσης το επιτελείο του Κουντουριώτη κατά το Βαλκανικό πόλεμο δεν είχε κάνει καμία προετοιμασία για μια τέτοια επιχείρηση ούτε και διέθετε κατάλληλα μέσα για

την υλοποίηση αυτής. Οι πεζικές δυνάμεις που τότε διατίθεντο από το Υπουργείο Ναυτικών (Πεζοναυτικά αγγήματα) είχαν αποδειχτεί ακατάλληλες λόγω πλημμελούς εξοπλισμού και ανεπαρκούς στελέχωσης² ακόμα και για την κατάληψη των νήσων Μυτιλήνης και Χίου οι οποίες κατέχονταν από μικρές σχετικά Τουρκικές δυνάμεις οι οποίες ήταν και πλήρως αποκλεισμένες από τον Ελληνικό στόλο που αδιαφιλονίκητα θαλασσοκρατούσε. Με αυτές τις συνθήκες ήταν λογικό ο Κουντουριώτης να είναι επιφυλακτικός. Το 1914 όμως, η εφαρμογή του σχεδίου εξυπακούεται ότι θα γίνει κατά τρόπο αιφνιδιαστικό δεδομένου ότι η Τουρκία βρίσκεται ακόμα σε ειρηνική κατάσταση, με προσεκτική σχεδίαση από το επιτελείο, κατόπιν διαθέσεως των αναγκαίων πεζικών δυνάμεων από τακτικές δυνάμεις του στρατού ξηράς (εφόσον θα συνοδευόταν με κατάληψη της χερσονήσου της Καλλιπόλεως) και κατόπιν προμήθειας και διάθεσης των αναγκαίων υλικών μέσων που δεν υπήρχαν το 1912.

Σε κάθε περίπτωση δεν απαιτήθηκε η εφαρμογή κανενός σχεδίου καθόσον η κήρυξη του Α Π.Π. βρήκε τα Τουρκικά dreadnoughts στα αγγλικά ναυπηγεία όπου κατασχέθηκαν υπέρ της Αγγλίας για την ικανοποίηση των πολεμικών της αναγκών.

Με την έναρξη του Α Π.Π. ο Αντιναύαρχος Κουντουριώτης θα προτείνει στον Άγγλο Ναύαρχο που καταδίωκε τα Γερμανικά πλοία «Γκέμπεν» και « Μπρεσλάου», τα οποία εισήλθαν στα Δαρδανέλια και μεταπωλήθηκαν εικονικά στη Τουρκία, να του διαθέσει ορισμένες μονάδες ώστε με την ενίσχυση αυτών να καταναυμαχήσει τον ενισχυμένο Τουρκικό στόλο μέσα στα Δαρδανέλια.³ Η πρόταση του δεν έγινε δεκτή από τους Άγγλους. Στις 25-10-1915 αποστρατεύεται και αναλαμβάνει ως Υπουργός στο Υπουργείο των Ναυτικών ενώ έχει ήδη ξεκινήσει ο Α Π.Π. Τον Ιανουάριο του 1916 ως Υπουργός των Ναυτικών , βλέποντας την εγκατάσταση Γαλλικών στρατευμάτων στην Θεσσαλονίκη και την εγκατάλειψη της πόλεως από τον Ελληνικό στρατό κατόπιν απαιτήσεως του Γάλλου στρατηγού, το εμπάργκο που έχει επιβληθεί στα Ελληνικά πλοία από μοίρα Γαλλοβρετανικού στόλου που έχει εγκατασταθεί αυθαίρετα στη Μήλο και την κατάληψη της Κερκύρας από δυνάμεις της Αντάντ ενώ η Ελλάδα επισήμως είναι ουδέτερη, αποφασίζει να εκδώσει εμπιστευτική διαταγή που προβλέπει την άμυνα των Ελληνικών ναυτικών δυνάμεων στη περίπτωση που οι δυνάμεις της Αντάντ κλιμακώσουν περαιτέρω τις πιέσεις τους προκειμένου να την αναγκάσουν να προσχωρήσει στην συμμαχία της Αντάντ.⁴ Ουσιαστικά με τη διαταγή του αυτή προσπαθεί να προετοιμάσει το Ναυτικό για πολεμική αναμέτρηση με τις δυνάμεις της Ανταντ διασώζοντας την αξιοπρέπειά του. Επίσης ζητά την αποπομπή του αρχηγού της

Βρετανικής ναυτικής αποστολής στην Ελλάδα, Ναυάρχου Καρ (Kerr) τον οποίο μέμφεται διότι σε αναφορά του για τις δραστηριότητες του Ελληνικού στόλου την περίοδο 5-18 Ιανουαρίου 1913 θεωρεί πως ο τότε Αρχηγός του στόλου άδικα κατηγόρησε τον Πλοίαρχο Π. Γκίνη, δεύτερο στην ιεραρχία την περίοδο εκείνη στον Ελληνικό στόλο. Οπωσδήποτε, έχει ήδη περιγραφεί η δράση του Πλοίαρχου Π. Γκίνη κατά τις Ναυμαχίες και ο ίδιος έχει κάνει σχετική δημοσίευση⁵ αλλά σε κάθε περίπτωση αυτό που εξόργισε περισσότερο τον Κουντουριώτη ήταν ότι ο Καρ δεν συζήτησε με τον ίδιο προτού γράψει την αναφορά του καίτοι τυπικά ήταν υφιστάμενος του. Ο Καρ θα υποχρεωθεί να παραιτηθεί τον Φεβρουάριο του 1916.

Ο Υπουργός Κουντουριώτης θα παραιτηθεί τον Ιούνιο του 1916 από Υπουργός των Ναυτικών παρά τις καλές σχέσεις του με τον Βασιλιά Κωνσταντίνο και τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους θα προσχωρήσει στο κίνημα της Εθνικής Άμυνας και θα μεταβεί στη Θεσσαλονίκη όπου θα αποτελέσει το ένα από τα μέλη της Τριανδρίας της επαναστατικής Κυβερνήσεως μαζί με το στρατηγό Δαγκλή και τον Βενιζέλο.² Αποτελεί απορία άξιον πως ο εγνωσμένης και δοκιμασμένης νομιμοφροσύνης Κουντουριώτης θα μετάσχει για πρώτη φορά στη ζωή του σε κίνημα, ένας άνθρωπος που αρνήθηκε να ενταχθεί ακόμα και στην Εθνική εταιρεία όταν οι περισσότερες προσωπικότητες της εποχής εκείνης είχαν ενταχθεί. Η απάντηση σε αυτή την απορία έγκειται στην αγάπη του Κουντουριώτη για την πατρίδα του. Βλέποντας τη χώρα του να κατακερματίζεται και να ταπεινώνεται (Παράδοση οχυρού Ρούπελ και Ανατολικής Μακεδονίας στους Γερμανο-Βουλγάρους –παράδοση 4^{ου} Σ.Σ στους Γερμανούς αμαχητί κ.α.) έφτασε στο συμπέρασμα ότι η ακολουθητέα πολιτική ουδετερότητας της Κυβερνήσεως στην οποία και ο ίδιος ήταν μέλος δεν εξυπηρετούσε την Ελλάδα και έτσι προσχώρησε στο κίνημα εκείνο που έβγαζε την Ελλάδα από την ουδετερότητα και την οδηγούσε στο πόλεμο με το πλευρό της Αντάντ. Για τον Κουντουριώτη που λίγους μήνες πριν είχε εκδώσει διαταγές για ένοπλη άμυνα κατά των δυνάμεων της Αντάντ δεν υπήρχε καμία αντίφαση διότι ο Κουντουριώτης δεν ήταν ούτε Αγγλόφιλος ούτε Γερμανόφιλος, ήταν μόνο Έλληνας και τα συμφέροντα της Ελλάδας ήθελε πάντοτε να υπηρετεί όπου και αν αυτά ευρίσκοντο και με όποιο τίμημα έπρεπε να πληρώσει κάθε φορά.

² Σύμφωνα με τον H.A.Gibbons (1880-1934), Αμερικανό βιογράφο του Ε. Βενιζέλου και σύγχρονου με τα γεγονότα, ο Βενιζέλος προτού προβεί στο κίνημα της Θεσσαλονίκης επισκέφτηκε τον Κουντουριώτη έντονα προβληματισμένος σχετικά με το αν θα έπρεπε να προσχωρήσει στο κίνημα που σχεδίαζε ή όχι. Ο Κουντουριώτης υποστήριξε πλήρως τον Βενιζέλο στην προσπάθειά του και έτσι έλυσε όλες τις αμφιβολίες του. Επιπρόσθετα και για να του διώξει κάθε ανησυχία, του δήλωσε ότι θα συμμετάσχει και ο ίδιος στο σχεδιαζόμενο κίνημα.⁶

Τον Ιούνιο του 1917 μετά την έξωση του Βασιλιά Κωνσταντίνου από την Ελλάδα υπό την πίεση των δυνάμεων της Αντάντ και την ανάρρηση στο θρόνο του υιού του Αλεξάνδρου με την υποχρέωση να αναγνωρίσει τον Βενιζέλο ως Πρωθυπουργό και να ακολουθήσει πλήρως την πολιτική του, η Ελλάδα επανενώνεται και ο Κουντουριώτης επιστρέφει στην Αθήνα όπου παραλαμβάνει πάλι το Υπουργείο των Ναυτικών όπου εργάζεται δραστήρια προκειμένου να ανασυγκροτηθεί ο Ελληνικός στόλος από τα δεινά που είχε υποστεί από τους Αγγλογάλλους που τον είχαν καταλάβει όπως και το Ναύσταθμο. Όλα σχεδόν τα πλοία επιστρέφονται τώρα, αλλά σε κακή κατάσταση. Με σύντονες προσπάθειες θα καταφέρει ώστε ο Ελληνικός ελαφρύς στόλος να διακριθεί το τελευταίο έτος του πολέμου κατά τις συνοδείες νηοπομπών.⁷

Στο τέλος του 1919 παραιτείται από το Υπουργείο και λαμβάνει το βαθμό του Ναυάρχου τιμής ένεκεν. Η παραίτηση του, καίτοι δεν αποδεικνύεται, είναι πιθανό να σχετίζεται με τις διαταγές που είχε εκδώσει το 1916 κατά των δυνάμεων της Αντάντ και οι οποίες είχαν γίνει γνωστές σε αυτές από Έλληνα αξιωματικό που υπέβλεπε τον Κουντουριώτη από την εποχή των Βαλκανικών πολέμων. Σε κάθε περίπτωση ο Ναύαρχος θα ιδιωτεύσει μέχρι τον αιφνίδιο θάνατο του Βασιλιά Αλέξανδρου (12-10-1920) οπότε θα κληθεί από τη Βουλή των Ελλήνων να αναλάβει τα καθήκοντα του Αντιβασιλέα μέχρι της διεξαγωγής των εκλογών που είχε ήδη προκηρύξει ο Ε. Βενιζέλος. Την 1-11-1920 μετά την ολοκλήρωση των εκλογών το Βενιζελικό κόμμα έχει υποστεί εκλογική ήττα και η κατάσταση στην Αθήνα είναι εξαιρετικά φορτισμένη αφού οι αντιβενιζελικοί που είχαν συνασπιστεί σε ένα κόμμα με την επωνυμία «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις», θεωρούν πως ήρθε επιτέλους η ώρα για να πάρουν εκδίκηση από τους βενιζελικούς που με τη βοήθεια των Αγγλογάλλικών στρατιωτικών δυνάμεων επεκράτησαν στην Αθήνα και επέβαλλαν το καθεστώς τους. Ο ίδιος ο Βενιζέλος βιάζεται να φύγει στο εξωτερικό και η Κυβέρνηση του έχει εν πολλοίς καταρρεύσει και εγκαταλείπει τα Υπουργεία. Ο Αντιβασιλέας Κουντουριώτης όμως έχοντας πλήρη συνείδηση του θεσμικού του ρόλου θα καλέσει τον πλέον σεβασμιό από τις πολιτικές προσωπικότητες της «Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως» που έχει κερδίσει τις εκλογές, τον Δ. Ράλλη, έχοντας κατά νου ότι λόγω της μακράς πείρας του και των μετριοπαθών σκέψεων του θα γινόταν πιο αποδεκτός από τους Συμμάχους (Αντάντ) από ότι οι υπόλοιπες ηγετικές φυσιογνωμίες της «Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως». Θα αγνοήσει ένα εξοργισμένο πλήθος που έχει συγκεντρωθεί έξω από το σπίτι του με κακές διαθέσεις εναντίον του και θα μεταβεί στα ανάκτορα προκειμένου να ορκίσει την καινούργια

Κυβέρνηση. Οι νέοι Υπουργοί καίτοι έχουν αποφασίσει να τον προσβάλουν αρνούμενοι να εγερθούν ενώπιον του, μόλις τον βλέπουν καταλαμβάνονται από δέος και εγείρονται ως προβλέπεται από το πρωτόκολλο. Αφού εκτελέσει τα καθήκοντα του ο Αντιβασιλέας Κουντουριώτης και έχει εξασφαλίσει την ύπαρξη Κυβερνήσεως στην Ελλάδα, παραιτείται την ίδια μέρα υπέρ της Βασιλίσσης Όλγας, χήρα του Γεωργίου του Α' που αναλαμβάνει το αξίωμα της Αντιβασιλείας, και ιδιωτεύει στην οικία του στην Αθήνα.⁸ Με την συμπεριφορά του αυτή θα δώσει ένα μάθημα σεβασμού των θεσμών και της αξίας της συνέχειας του Κράτους ανεξάρτητα από την εναλλαγή των προσώπων και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες η εν λόγω αλλαγή λαμβάνει χώρα.

Τον Ιανουάριο του 1921 ενώ ο Κουντουριώτης όντας Πρόεδρος φιланθρωπικού σωματείου μοιράζει ο ίδιος οικονομικά βοηθήματα σε τραυματίες πολέμου (βετεράνους) σε ένα μικρό γραφείο στη γειτονιά της Πλάκας, δύο κακοποιά στοιχεία εισέρχονται εντός του γραφείου τραβούν πιστόλια και πυροβολούν τον Ναύαρχο και τον Α. Πάλλη γνωστό λογοτέχνη και ποιητή που τον βοηθούσε στο φιλανθρωπικό του έργο. Ευτυχώς από τύχη γλιτώνουν και οι δύο με τραύματα αλλά ο Κουντουριώτης θα χρειαστεί να μεταβεί στις Κάννες για ανάρρωση. Οι κακοποιοί δεν συλλαμβάνονται αλλά μπορούμε ασφαλώς να αποδώσουμε πολιτικά κίνητρα σε αυτή την απόπειρα.⁹ Η εποχή είναι τόσο ταραγμένη από πολιτικά πάθη που πολλοί, λιγότερο επιφανείς, υποστηρικτές του Βενιζέλου έχουν εγκαταλείψει την χώρα από φόβο αντεκδικήσεων. Ο Κουντουριώτης όμως παρότι υπήρξε μέλος της Τριανδρίας στη Θεσσαλονίκη δεν φεύγει διότι ούτε φοβάται, ούτε θεωρεί πως έχει αδικήσει κάποιον. Με καθαρή την συνείδηση του παραμένει και μάλιστα στην Αθήνα, ούτε καν στην Ύδρα που θα μπορούσε να εξασφαλιστεί καλύτερα από επιθέσεις τραμπούκων, δείχνοντας με το παράδειγμα του ότι οι Έλληνες πρέπει να είναι ενωμένοι και να μην φοβάται ο ένας τον άλλο, αν θέλουν να βαδίσουν με επιτυχία στο μέλλον. Ατυχώς το παράδειγμα του Ναύαρχου δεν φτάνει να καταπραΰνει τα πάθη των οποίων πέφτει και ο ίδιος τελικά θύμα ως έχει ήδη αναφερθεί.

Το Δεκέμβριο του 1923 μετά το τέλος της Μικρασιατικής εκστρατείας και την επακόλουθη καταστροφή (Αύγουστος 1922) και μετά την έξωση του Βασιλέως Γεωργίου, ο Ναύαρχος Κουντουριώτης καλείται εκ νέου να αναλάβει το καθήκον του Αντιβασιλέα. Όταν το Μάρτιο του 1924 με μοχλό τον Α. Παπαναστασίου ανακηρύχτηκε η Δημοκρατία στην Ελλάδα ανατέθηκε από την εθνοσυνέλευση στον Κουντουριώτη να κρατήσει προσωρινά το Ύπατο αξίωμα αυτής, δηλαδή την Προεδρία. Ο Κουντουριώτης

ουσιαστικά από Αντιβασιλέας μετονομάστηκε σε προσωρινός Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας. Κατά την περίοδο αυτή υπήρξε παράδειγμα σεμνότητας αφού συνέχισε να ζει στο σπίτι του στη Πλάκα και στο Προεδρικό μέγαρο μετέβαινε μόνο για εργασία χωρίς καμιά συνοδεία. Τον Ιούνιο του 1925 ο Θ. Πάγκαλος ανατρέπει την Κυβέρνηση Μιχαλακόπουλου και τον Ιανουάριο του 1926 καταλύει και την Βουλή εγκαθιδρύοντας δικτατορία. Ο Κουντουριώτης σε ένδειξη διαμαρτυρίας παραιτείται από το αξίωμα του και φεύγει πικραμένος για την Ύδρα. Τον Αύγουστο του 1926 ο Πάγκαλος ανατρέπεται από τον Κονδύλη ο οποίος επαναφέρει τον Κουντουριώτη ως Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Τότε γίνεται και η δεύτερη απόπειρα δολοφονίας του έξω από το δημαρχείο της Αθήνας. Πάλι τα κίνητρα είναι πολιτικά. Ατυχώς τα πάθη δεν έχουν κατευναστεί και για πολλούς ο Κουντουριώτης εξακολουθεί να είναι απλά ένας «μισητός» Βενιζελικός. Τέλος το Μάιο του 1929 εκλέγεται από την Ελληνική Βουλή και Γερουσία τακτικός Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, θέση από την οποία παραιτείται για λόγους υγείας το Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Συγκεκριμένα μέσω του αδερφού του, που ήταν πρέσβης, στέλνει το ακόλουθο μήνυμα στο Πρωθυπουργό Βενιζέλο:

*«Παραιτήθηκα, γιατί αυτό επέβαλλε το Εθνικό συμφέρον. Τα χέρια μου άρχισαν να τρέμουν. Όταν θα ήρχοντο να με επισκέπτονται οι ξένοι πρέσβεις, θα το αντιλαμβάνοντο. Οι σκέψεις και οι κρίσεις τους θα ήταν δυσμενείς για την πατρίδα».*¹⁰

Το 1931 σαν ιδιώτης πλέον ο Κουντουριώτης θα ενστερνιστεί με όλη του την καρδιά την προσπάθεια που τότε έκανε ο Κυπριακός Ελληνισμός για να αποτινάξει τον Βρετανικό ζυγό και να ενωθεί με την μητέρα Ελλάδα και θα πρωτοστατήσει υπέρ της προσπάθειας των Κυπρίων. Συγκεκριμένα θα υπογράψει μανιφέστο υπέρ του Κυπριακού αγώνα χωρίς να ζητήσει την γνώμη του Πρωθυπουργού και όταν θα πληροφορηθεί από τον Κύρο Κύρου, ότι ο τότε Πρωθυπουργός Βενιζέλος κατέκρινε τις στάση των Κυπρίων θα πει:

*«Ακούς εκεί, να τους φερθεί έτσι των ανθρώπων!.....Αμ τότε, τι θα έλεγε στους παππούληδες μας, όταν έκαναν την Επανάστασιν.....».*¹¹

Το υπόλοιπο της ζωής του το έζησε ως ιδιώτης μεταξύ Φαλήρου, που είχε εν τω μεταξύ μετακομίσει, και Ύδρας περνώντας χρόνο με τα εγγόνια του. Στις 22 Αυγούστου του 1935 πέθανε και ακόμα και με το θάνατο του έδωσε μάθημα σεμνότητας προς το έθνος. Συγκεκριμένα ζήτησε επίμονα και με ρητό τρόπο να αποφευχθεί κάθε

ματαιόδοξη πομπή κατά την εκκλησιαστική τελετή και ταφή του που ήθελε να γίνει στον οικογενειακό του τάφο στην Ύδρα. Απαίτησε η τελετή να γίνει στο μικρό ναΐσκο της οικογένειας του και να τελεστεί από ένα μόνο ιερέα σεμνοπρεπώς και ταπεινοφρόνως. Αξίζει να προστεθεί ότι το φέρετρο του φρουρούσαν τέσσερεις Υπαξιωματικοί με επικεφαλής ένα Σημαιοφόρο. Στη διαθήκη του (επισυνάπτεται στο παρ. Α) αφού εκφράσει την αγάπη του για την οικογένεια του και μεριμνήσει για την διατήρηση της προγονική του παράδοσης, η σκέψη του στρέφεται ολόκληρη στη Πατρίδα και σε αυτή αφιερώνει τις τελευταίες του λέξεις:

*«Όλη μου η στοργή ανήκει εις την Ύδρα, όλη μου η ψυχή, εύχεται προς τον Θεόν διαπύρως να φυλάττει την Ελλάδα».*¹²

Είχε νυμφευθεί δύο φορές, στο Λονδίνο το 1889 με την Αγγελική Πετροκόκκινου (1865-1903) η οποία απεβίωσε το 1903 από φυσικά αίτια και στην Αθήνα το 1918 με την Ελένη Κούππα (1876-1957). Απέκτησε τρία παιδιά με την πρώτη του σύζυγο, δύο κορίτσια και ένα αγόρι τον Θεόδωρο Κουντουριώτη, που κατετάγη στο πολεμικό ναυτικό και μάλιστα διετέλεσε κυβερνήτης του θρυλικού θωρηκτού «Γ.Αβέρωφ». Το 1944 ο Θεόδωρος Κουντουριώτης μετέφερε με το «Γ. Αβέρωφ» την εξόριστη κυβέρνηση από την Αίγυπτο στην Αθήνα.

Κεφάλαιο ``Β``- Ο Π. Κουντουριώτης μέσα από το έργο του.

Ο Ναύαρχος Κουντουριώτης υπήρξε ένας άνθρωπος που από παιδί μεγάλωνε με ένα όνειρο, το όνειρο να γίνει Αξιωματικός του τότε Βασιλικού Ναυτικού και εν συνεχεία να καταναυμαχήσει τον εχθρό του γένους, ήτοι τον Τούρκο. Το όνειρο του αυτό δεν το διαμόρφωνε κάποια μορφή άμετρης φιλοδοξίας αλλά η οικογενειακή του ιστορία που τον ενέπνεε με πατριωτικά αισθήματα που αποτέλεσαν τον βασικό οδηγό της ζωής του.

A. Η σκέψη του Αρχηγού Π. Κουντουριώτη.

Ως Αρχηγός του Ελληνικού Στόλου του Αιγαίου κατά τους Βαλκανικούς πολέμους ο Κουντουριώτης επέδειξε επιθετικό πνεύμα, πρωτοβουλία και εμμονή στο σκοπό. Από τη πρώτη στιγμή απέδειξε το επιθετικό του πνεύμα κατευθύνοντας το στόλο στη Λήμνο με σκοπό να την καταλάβει και να χρησιμοποιήσει το κόλπο του Μούδρου ως βάση που βρισκόταν πλησίον των στενών του Ελλησπόντου. Με αυτό τον τρόπο πρώτα απέκλεισε εν μέρει το κυριότερο λιμάνι της Τουρκίας (Κωνσταντινούπολη) από κάθε ανεφοδιασμό τουλάχιστον από τη Μεσόγειο Θάλασσα και μάλιστα εν καιρώ πολέμου όπου οι προμήθειες ήταν απαραίτητες για την επιτυχή διεξαγωγή του πολέμου και επιπρόσθετα «εκβίασε» τον Τουρκικό στόλο να εξέλθει, προκειμένου να τον ναυμαχήσει και καταστρέψει, ως ήλπιζε. Με την, δικής του πρωτοβουλίας, κατάληψη της Τενέδου απέκλεισε ασφυκτικότερα τα στενά αποκτώντας τον θαλάσσιο έλεγχο στη θαλάσσια περιοχή έξωθεν αυτών. Κατά τη διάρκεια του αποκλεισμού των στενών είχε την ευκαιρία να απελευθερώσει όλα τα υπό Τουρκικό ζυγό νησιά (με την επικουρία χερσαίων Ελληνικών δυνάμεων και πεζοναυτικών αγημάτων που δημιουργήθηκαν από το Υπουργείο των Ναυτικών), να διασφαλίσει τις, δια θαλάσσης, στρατιωτικές

μεταφορές των Ελληνικών και συμμαχικών στρατιωτικών δυνάμεων καθώς και των δια θαλάσσης ανεφοδιασμό και εισαγωγές της Ελλάδας που εν καιρώ πολέμου ήταν επίσης πολύτιμες.

Σε μια περίπτωση κατά την οποία ένα Τουρκικό πλοίο, το καταδρομικό «Χαμηδιέ», κατόρθωσε να διαφύγει του αποκλεισμού, ο Κουντουριώτης επέδειξε την εμμονή του στο σκοπό, παραμένοντας στο Μούδρο και συνεχίζοντας την αποστολή του αρνούμενος να συμμορφωθεί προς τις υποδείξεις του Υπουργείου, το οποίο τον καλούσε να εξέλθει με τον «Αβέρωφ» για να κυνηγήσει το Τουρκικό πολεμικό. Η εμμονή του δικαιώθηκε πλήρως αφού αποδείχτηκε ότι επρόκειτο περί παγίδας προκειμένου ο υπόλοιπος Τουρκικός στόλος να εξέλθει και να καταλάβει την Λήμνο, του «Αβέρωφ» απουσιάζοντας σε καταδίωξη του «Χαμηδιέ». Ο Κουντουριώτης επέδειξε την δέουσα πρωτοβουλία που δικαιώθηκε σχεδόν αμέσως με τη ναυμαχία της Λήμνου.

Ο Κουντουριώτης ως αρχηγός του Ελληνικού στόλου επέδειξε γενναιότητα που κυριολεκτικά έγραψε σύγχρονη Ιστορία με τη διαγωγή του στις δυο Ναυμαχίες, της Έλλης και της Λήμνου. Ο Αρχηγός περιφρονώντας εντελώς τα Τουρκικά πυρά κατεύθυνε την ναυαρχίδα του, τον «Αβέρωφ», εναντίον ολοκλήρου του Τουρκικού στόλου, χωρίς να αναμένει καμία βοήθεια από τον υπόλοιπο Ελληνικό στόλο και χωρίς, ειδικά στην πρώτη Ναυμαχία, να τον ενδιαφέρουν ούτε και τα Τουρκικά επάκτια πυροβολεία, στων οποίων το βεληνεκές είχε εισέλθει. Οι ενέργειες του, που από κάποιους κατηγορήθηκαν ως παρακινδυνευμένες, είναι απόλυτα σύμφωνες με το πνεύμα των μπουρλοτιέρηδων του ‘‘21’’ οι οποίοι περιφρονώντας τα κανόνια των Τουρκικών πλοίων προσέγγιζαν αυτά και τα πυρπολούσαν. Άξιος απόγονος των αγωνιστών του ‘‘21’’ ο Κουντουριώτης, που βίωνε στη καθημερινότητα της ζωής του το έπος της εθνεγερσίας, δεν δίστασε να επιτεθεί μόνος του εναντίον του Τουρκικού στόλου και να φτάσει μέχρι αποστάσεως 2.850 μ. από αυτόν, παρά τις αφλογιστίες που εμφάνιζαν τα πυροβόλα του, διότι είχε βαθιά πίστη στο θεό ότι θα τον προστατέψει από τα εχθρικά βλήματα, όπως προστάτεψε και τους προγόνους του.

Ο Κουντουριώτης ως αξιωματικός επέδειξε στρατηγικό ένστικτο και διορατικότητα επιλέγοντας τη Λήμνο, ως ορμητήριο του στόλου ενώ επέδειξε δυναμισμό αντιμετωπίζοντας τα διάφορα προβλήματα, διοικητικής μερίμνης κυρίως, που η επιλογή αυτή προκάλεσε και που είχαν αρχίσει να δημιουργούν κλίμα εσωστρέφειας στα Ελληνικά πληρώματα. Κατά τη διάρκεια του πολέμου πέρα από τη γενναιότητα επέδειξε

και σύνεση, ειδικά στη περίπτωση της βεβιασμένης εντολής από το Υπουργείο για την κατάληψη της Καλλιπόλεως.

Συνολικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα του Αξιωματικού Κουντουριώτη ήταν ότι σκεπτόταν και μιλούσε την απλή γλώσσα των πληρωμάτων, όντας ακόμη άνθρωπος ευθύς και ντόμπρος, με παροιμιώδη γενναιότητα, ενσάρκωνε στο νου των περισσοτέρων Ελλήνων ναυτικών τον πολυτραγουδισμένο «Ναύτη του Αιγαίου» και γινόταν αγαπητός από τα πληρώματα, τόσο από το κατώτερο όσο και από το ανώτερο προσωπικό.

Β. Η Προσωπικότητα του Π. Κουντουριώτη

Η επιλογή του Κουντουριώτη από το Βενιζέλο για την αρχηγία του στόλου στους Βαλκανικούς πολέμους δεν ήταν τυχαία αλλά υπαγορευόταν από το απλό γεγονός ότι ο Κουντουριώτης είχε τα χαρίσματα εκείνα που τον καθιστούσαν Ηγέτη.

Διέθετε ευφυΐα και συναισθηματική νοημοσύνη, όπως είχε φανεί στο Πανελλήνιο κατά την Κρητική επανάσταση το 1897.Αναντήρρητα είχε ναυτική αντίληψη και εν γένει ναυτικές γνώσεις που είχαν αποδειχτεί με το «θρυλικό», για την εποχή εκείνη, εκπαιδευτικό ταξίδι στην Αμερική. Σαφέστατα δεν του έλλειπε η αυτοπεποίθηση, γεγονός που αποτυπωνόταν στο τρόπο της ομιλίας του ενώ ήταν παροιμιώδης η ακεραιότητα του. Διέθετε πίστη σε αξίες και κυρίως στην αξία της θρησκείας και της πατρίδας ενώ ήταν ταπεινός ως άνθρωπος χωρίς πολιτικές φιλοδοξίες. Χαρακτηριστικά θα αναφέρουμε ότι ενώ είχε το δικαίωμα να πολιτευθεί όντας Αξιωματικός του Ναυτικού, καθόσον τότε δεν υπήρχε στο ισχύον Σύνταγμα ασυμβίβαστο των δυο αυτών ιδιοτήτων και πολλοί Αξιωματικοί και μάλιστα χαμηλότερου «βεληνεκούς» από τον Κουντουριώτη, πολιτεύονταν και εκλέγονταν*, εν τούτοις ο Κουντουριώτης ουδέποτε πολιτεύθηκε, ούτε ως χαμηλόβαθμος, ούτε ως υψηλόβαθμος, ούτε και ως απόστρατος καίτοι η φήμη του θα του εξασφάλιζε την εκλογική επιτυχία.

Το κύρος, η δικαιοσύνη, το θάρρος, η αντοχή (αξίζει να αναφερθεί ότι καθόλο το διάστημα των Βαλκανικών πολέμων εκτελούσε εξάωρες βάρδιες στη γέφυρα του «Αβέρωφ» αντικαθιστάμενος μόνο από τον Κυβερνήτη του πλοίου και παράλληλα με τη βάρδια γεφύρας του Θ/Κ) , η επιμονή, ο ενθουσιασμός, η πρωτοβουλία, η διορατικότητα, η ισχυρή θέληση, η ικανότητα επικοινωνίας και πειθούς ,η ικανότητα δημιουργικής σκέψεως και λήψης αποφάσεων και η εποπτική ικανότητα είναι

χαρακτηριστικά που απαντώνται στην προσωπικότητα του Ναύαρχου και τα έχουμε δει μέσα από το έργο του που, έστω και περιληπτικώς, έχουμε παρουσιάσει. Αυτά όμως τα χαρακτηριστικά σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία είναι τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν τον Ηγέτη και είναι αυτά που «υπό τη μία ή την άλλη ονομασία

** Κατά τους Βαλκανικούς πολέμους δύο Αξιωματικοί του Β.Ν Κυβερνήτες των Θ/Κ Ψαρά και Α/Τ Πάνθηρ έφυγαν την 8-02-1913 (προτού λήξει ο πόλεμος) αυτοβούλως από τα πλοία τους καθόσον άρχιζαν οι εργασίες της Βουλής της οποίας ήταν μέλη ως Βουλευτές. Ο Κουντουριώτης αναγκάστηκε να τους αντικαταστήσει εκ των ενόντων.³*

περιλαμβάνονται στα έντυπα αξιολογήσεως των στελεχών των ΕΔ».¹ Η σχετικά περιορισμένη ακαδημαϊκή-επιστημονική μόρφωση του Ναύαρχου υπερτονίστηκε από ορισμένους επικριτές του προκειμένου να μειωθεί η αξία του, εν τούτοις όμως ψύχραιμα και αντικειμενικά περιγράφοντας το έργο του δεν μπορέσαμε να διαπιστώσουμε κάποιο σημείο στο οποίο να υστέρησε ένεκα της περιορισμένης μορφώσεως του. Πιθανόν το μειονέκτημα του αυτό να το αντιστάθμισε με τη χρήση καταλλήλων συνεργατών που διέθεταν τη σχετική μόρφωση. Η επιλογή καταλλήλων συνεργατών όμως αποτελεί και αυτή χαρακτηριστικό του Ηγέτη.

Έτερο βασικό χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του Ναύαρχου ήταν η νομιμοφροσύνη του που σε συνδυασμό με την εντιμότητα και τον πατριωτισμό του, «τον καθιστούσαν ενδεδειγμένο ένοικο των ύπατων πολιτικών Αξιωμάτων της χώρας σε καιρούς κρίσης».² Ειδικότερα στους καιρούς που έδρασε, η παρουσία του αποτελούσε μια εγγύηση σταθερότητας και πρόβαλλε την ήρεμη δύναμη εν μέσω παθών και γενικής ανησυχίας ή και πανικού ακόμη. Απόδειξη αυτής του της νομιμοφροσύνης μπορεί να θεωρηθεί και η υποστήριξη που παρέσχεσε στον Αρχηγό του Σαχτούρη, κατά τον ατυχή πόλεμο του 1897 σε συνδυασμό πάντα με το σεβασμό από τον οποίο διαπνεόταν για τα Ιστορικά ονόματα του νησιού του. Μια φορά μόνο επαναστάτησε στη ζωή του (1916) και αυτό όπως αναφέραμε ήδη, κάτω από την πεποίθηση ότι έτσι μόνο θα εξυπηρετούντο τα εθνικά συμφέροντα μέσα σε ένα πρωτοφανές για τα σύγχρονα ιστορικά χρονικά κλίμα πόλωσης του Ελληνισμού (Εθνικός Διχασμός). Δεν είναι αμελητέα η άποψη ότι η παρουσία του Κουντουριώτη και σε ηγετική θέση μάλιστα στο στρατόπεδο της Εθνικής Άμυνας, πιθανόν να συνέβαλε στη μείωση των εντάσεων και στην πιο ομαλή μετάβαση στο μετα-Κωσταντινικό καθεστώς στην Ελλάδα.

Άλλο χαρακτηριστικό του χαρακτήρα του οπωσδήποτε ήταν η αγάπη του για τη παράδοση τόσο σε επίπεδο Ναυτικού όσο και σε σχέση με την ιδιαίτερη πατρίδα του

την Ύδρα. Ήταν υπερήφανος για την καταγωγή του, ως Αρβανίτης και Υδραίος, δεν δίσταζε να χρησιμοποιεί το ιδιαίτερο γλωσσικό ιδίωμα του νησιού του και παρότι ανήλθε στα ύπατα αξιώματα του κράτους ποτέ δεν απομακρύνθηκε από την τοπική κοινωνία του νησιού και ποτέ δεν υποτίμησε τις αξίες της και την ιστορία της. Δεν έβλεπε τον εαυτό του ως κάποιον που ξέφυγε από τα στενά όρια ενός «μικρού νησιού» για να τα καταφέρει στη πρωτεύουσα (όντας συνειδητά ή ασυνείδητα αλλοτριωμένος), αλλά αντίθετα έβλεπε τον εαυτό του ως άξιο συνεχιστή και φορέα της ηρωικής παράδοσης της Ύδρας στην πρωτεύουσα του κράτους. Αντλούσε λοιπόν περηφάνια και ιδεολογία μέσα από την καταγωγή του.

Τέλος θα πρέπει να γίνει μνεία στην ανθρωπιστική πλευρά του χαρακτήρα του Κουντουριώτη που εκδηλωνόταν όχι μόνο με την αγάπη και την έννοια του προς τα πληρώματα του ως Αξιωματικός αλλά και με το φιλανθρωπικό έργο που έκανε ως ιδιώτης προκειμένου να ανακουφίσει τα θύματα του πολέμου και τις οικογένειες τους εμφορούμενος από τα Χριστιανικά του ιδεώδη. Για τον Κουντουριώτη η θρησκεία έπαιζε μέγιστο ρόλο διότι αντλούσε μέσα από αυτήν ταπεινότητα, ελπίδα και θάρρος. Χαρακτηριστικά που τον συνόδεψαν σε όλη του τη ζωή και καθόρισαν εν πολλοίς τη στάση του σε δύσκολες στιγμές και εποχές.

Κεφάλαιο “Γ”-Επίλογος

Η μελέτη της ζωής και του έργου του Κουντουριώτη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αναλογιζόμενοι ότι αναφερόμαστε στο πιο πρόσφατο παρελθόν της πατρίδας μας το οποίο με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ακόμα μας επηρεάζει. Θεμελιώδεις διαχρονικές έννοιες, όπως η εν γένει σημασία της θαλάσσιας ισχύος αλλά και ότι η θάλασσα είναι ο ζωτικότερος χώρος όπου προασπίζονται η ανεξαρτησία και τα συμφέροντα της Ελλάδας, μπορούμε να τις δούμε ολοκάθαρα στο έργο του Ναύαρχου. Ένα έργο του οποίου την αξία παραδέχτηκαν ακόμα και προβεβλημένες προσωπικότητες που ανήκαν στον αντι-βενιζελικό χώρο. Χαρακτηριστικά θα αναφέρουμε ότι ο Ναύαρχος Σακελλαρίου ο οποίος φυλακίστηκε από το Βενιζελικό καθεστώς, μετά το 1916, στις φυλακές των Χανίων λόγω των πολιτικών του φρονημάτων, εν τούτοις στα απομνημονεύματά του ονοματίζει τον Κουντουριώτη ως ένα από τους τέσσερεις παράγοντες που συνέβαλλαν αποφασιστικά στην επιτυχία των Βαλκανικών πολέμων.¹

Επίσης μπορούμε να δούμε όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν την έννοια του Ηγέτη σε ένα σύγχρονο κόσμο με τις διάφορες περιπλοκές του σε Εθνικό και σε διεθνές επίπεδο αλλά και με τις όποιες πολιτικές του αστάθειες. Από την άποψη αυτή η μελέτη της σκέψης και της προσωπικότητας του Κουντουριώτη γίνεται ακόμα πιο ενδιαφέρουσα αφού μπορούμε, εν τινί μέτρω, να συνδεθούμε πιο εύκολα μαζί του και να κάνουμε τις αναλογίες με τη σημερινή πραγματικότητα.

Στις μέρες μας η προβολή προτύπων ηγεσίας, όπως του Κουντουριώτη αποτελεί επιβεβλημένη ανάγκη για το Ελληνικό έθνος όχι μόνο λόγω της στρατιωτικής τους ευφυΐας αλλά κυρίως για την ανιδιοτέλεια, την φιλοπατρία και την ταπεινότητα τους. Ζώντας σε μια εποχή όπου βασιλεύει η αμφισβήτηση των παραδοσιακών αξιών και η προβολή της αξίας της ιδιοτέλειας και του ατομικού συμφεροντολογισμού χρειάζεται οπωσδήποτε το παράδειγμα του Κουντουριώτη για να μας θυμίζει ότι τα έθνη δεν χτίζονται, δεν μεγαλουργούν και πιθανώς ούτε επιβιώνουν, αν δε βρεθούν άτομα που θα υποτάξουν τα ιδιοτελή προσωπικά τους συμφέροντα στα εθνικά. Η πατρίδα, μας υπενθυμίζει ο Κουντουριώτης, για να υπάρξει αξιοπρεπώς χρειάζεται άτομα που να μπορούν να την υπηρετούν με την ψυχή τους και όχι δειλούς που να είναι έτοιμοι σε κάθε δυσκολία να την εγκαταλείψουν και σε κάθε ευκαιρία να την πλιατσικολογήσουν καταφερόμενοι παράλληλα εναντίον της για κάθε μικρή ή μεγάλη αφορμή.

Επίσης μας διδάσκει ο Ναύαρχος, δια του παραδείγματος του, ότι η πρόοδος επιτυγχάνεται μέσω της ταπεινότητας και της προσπάθειας και όχι μέσω υπερβολών και επικοινωνιακών τεχνασμάτων ενώ η πραγματική αρχοντιά είναι σύμφυτη με τη μετριοφροσύνη και την απλότητα και όχι με την επίδειξη πλουτισμού και την εγωπάθεια που έλκουν την προέλευση τους από τα διάφορα συμπλέγματα κατωτερότητας των ανθρώπων.

Με μεγάλο σεβασμό προς τη μνήμη του Ναύαρχου περατώνουμε την παρούσα εργασία με την ελπίδα ότι θα αποτελέσει το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα της ζωής και του έργου του αλλά και με την ευχή η μνήμη του να μείνει αιωνία.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ``Α``-ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ Π.ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗ.

Α. Καταγωγή του Π.Κουντουριώτη.

1. Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ελευθερουδάκη, τόμος όγδοος,σ.112.
2. Νικολάου Γ. Τσαπράζη, Ο πολεμικός Ναύσταθμος Σαλαμίνας, Αθήνα 1991, σσ. 41-44.
3. Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ελευθερουδάκη,σ.112.
4. Η Μεγάλη Αμερικανική Εγκυκλοπαίδεια, Αθήνα 1968,τόμος ΙΔ, σσ.52-53.
5. Α. Σακελλαρίου, Ένας Ναύαρχος Θυμάται..., Αθήνα, εκδόσεις ΓΙΩΤΑ ΣΙΓΜΑ ΕΠΕ, ,τόμος πρώτος,σ.171.

Β. Χρονικό Π. Κουντουριώτη μέχρι τους Βαλκανικούς πολέμους.

1. Φωκάς Δ.,Ο ναύαρχος Κουντουριώτης ο νικητής της “Έλλης”, Διάλεξις εις την Αθηναϊκήν Λέσχην 13-12-1955, Αθήνα 1956.
2. Γιάννη Ρούσκα, Τα 150 χρόνια της ΣΝΔ, στη σημασία της εκπαίδευσης στη συγκρότηση του Αξιωματικού, άρθρο στη Ναυτική Επιθεώρηση Νοέμβριος-Δεκεμβριος 1995,Αθήνα 1995 σσ.193-204.
3. Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.4.
4. Νίκου Α. Σταθάκη, Θ/Κ “Γ.ΑΒΕΡΩΦ” Χρονικό του Θωρηκτού της νίκης, Αθήνα 1987,σ.42.
5. Αγνώστου., Ναυτικά Ανέκδοτα του πολέμου 1912-1913, Αθήναι 1913 σσ 52-53 και Σκαράκης Ν. Χρόνια Θύελλας και Πάθους: Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης, Πειραιάς,1990,σ.108.
6. Α. Σακελλαρίου, Ένας Ναύαρχος Θυμάται..., Αθήνα, εκδόσεις ΓΙΩΤΑ ΣΙΓΜΑ ΕΠΕ, ,τόμος δεύτερος,σ.566.
7. Νίκου Α. Σταθάκη, Θ/Κ “Γ.ΑΒΕΡΩΦ” Χρονικό του Θωρηκτού της νίκης, Αθήνα 1987,σ.42.
8. Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.48.
9. Βασίλειος Σ.Ε. Τσίχλης, Το κίνημα του ΓΟΥΔΗ και ο Ελευθέριος Βενιζέλος, Αθήνα 2007,σ.136.

- 10.Περικλής Ι. Αργυρόπουλος, Αναμνήσεις, Αθήνα 1996,σ.42.
- 11.Α. Σακελλαρίου, Ένας Ναύαρχος Θυμάται..., Αθήνα, εκδόσεις ΓΙΩΤΑ ΣΙΓΜΑ ΕΠΕ, ,τόμος πρώτος,σσ.36-46.
- 12.Γ. Βεντηρή, Η Ελλάς του 1910-1920,Αθήνα,1931,τόμος 1ος ,σσ.108-109.
- 13.Ν.Α.Σταθάκη, Θ/Κ “Γ.ΑΒΕΡΩΦ” Χρονικό του Θωρηκτού της νίκης, Αθήνα 1987,σ.43.
- 14.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.19.

Γ. Η δράση του Αρχηγού κατά τους Βαλκανικούς πολέμους.

1. Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.12.
2. Σ.Ι Δούσμανη, Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, Αθήνα 1939,σ.126.
3. Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.9
4. Σ.Ι Δούσμανη, Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, Αθήνα 1939,σσ.15-19.
5. Γ. Βεντηρή, Η Ελλάς του 1910-1920,Αθήνα,1931,τόμος 1ος ,σ.108.
6. Fotakis,Z.,Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919,(Routledge: London and New York),2005 ,pp.14-15.
7. Ν.Α.Σταθάκη, Θ/Κ “Γ.ΑΒΕΡΩΦ” Χρονικό του Θωρηκτού της νίκης, Αθήνα 1987,σ.44.
8. Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.43.
9. Σ.Ι Δούσμανη, Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, Αθήνα 1939,σ.76.
- 10.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.71.
- 11.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.73.
- 12.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.108-109.

- 13.Fotakis,Z., Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919,(Routledge: London and New York),2005 ,pp.14-15.

Δ. Η Ναυμαχία της Έλλης.

- 1.Η περιγραφή της Ναυμαχίας της Έλλης έχει στηριχθεί σε περιγραφές από τα έργα, Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι και Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913.
- 2.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.138.
- 3.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.50.
- 4.Σ.Ι Δούσμανη, Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, Αθήνα 1939,σ.140.
- 5.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.165.
- 6.Ν.Α.Σταθάκη, Θ/Κ “Γ.ΑΒΕΡΩΦ” Χρονικό του Θωρηκτού της νίκης, Αθήνα 1987,σ.50.

Ε. Η Ναυμαχία της Λήμνου.

- 1.Η περιγραφή της Ναυμαχίας της Λήμνου έχει στηριχθεί σε περιγραφές από τα έργα, Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι και Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913.
- 2.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.181.
- 3.Σ.Ι Δούσμανη, Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, Αθήνα 1939,σ.190.

ΣΤ. Σχόλια –επικρίσεις επί της δράσεως του Αρχηγού.

1. Ανδρέας Βασιλόπουλος, Δορύλαιον Σαγγάριος, Αθήνα (εκδόσεις ΕΝΑΛΙΟΣ επανέκδοση), 2008, σσ.184-185.
2. Θεοφανίδης Ι. ,Ιστορία του Ελληνικού Ναυτικού 1909-1913,Αθήνα 1925,σ.7.
3. Ανωνύμου, Ο Ναυτικός πόλεμος του 1912-1913, Εφημερίδα Σκρίπ, Αθήνα 1914 σσ.367-369.
4. Μεζεβίρης Γ., Τεσσereis Δεκαετηρίδες εις την Υπηρεσίαν του Β. Ναυτικού, Αθήνα 1971,σ.12.

Ζ. Πολιτική και στρατιωτική δράση του Π. Κουντουριώτη μετά τους Βαλκανικούς πολέμους.

- 1.Γεωργίου Ρούσσου, Νεότερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1826-1974, Αθήναι 1976, τόμος πέμπτος,σσ.333-334.
- 2.Φωκάς Δ.,Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Αθήναι 1940,σ.107.
- 3.Λαμπίκης Δ,Ο Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης, Αθήνα 1935 σ.217.
- 4.Fotakis,Z.,Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919,(Routledge: London and New York),2005 ,pp.126-127.
- 5.Γκίνης Π.,Η αλήθεια επί της δράσεως της ΄Β Μοίρας των θωρηκτών κατά τους ναυτικούς πολέμους:1912-1913, Αθήναι 1939.
- 6.Gibbons H.A.,BENIZEΛΟΣ μια βιογραφία (1864-1920),Εκδόσεις ΕΥΡΑΣΙΑ, Αθήνα 2008,σσ 317-318.
7. Fotakis,Z., Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919,(Routledge: London and New York),2005 ,p.142.
- 8.Μαρκεζίνης Σ., Πολιτική Ιστορία της Νεοτέρας Ελλάδος, Αθήνα 1966-1968, τόμος Δ, σ.310.
- 9.Μαρκεζίνης Σ., Πολιτική Ιστορία της Νεοτέρας Ελλάδος, Αθήνα 1966-1968, τόμος Δ, σσ.319-320.
- 10.Ν. Α. Σταθάκη, Θ/Κ “Γ.ΑΒΕΡΩΦ” Χρονικό του Θωρηκτού της νίκης, Αθήνα 1987,σ.54.

11. Γεωργίου Ρούσσου, Νεότερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1826-1974, Αθήναι 1976, τόμος πέμπτος, σσ.333-334.
12. Ν. Α. Σταθάκη, Θ/Κ "Γ.ΑΒΕΡΩΦ" Χρονικό του Θωρηκτού της νίκης, Αθήνα 1987, σ.56.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Β"-Ο Π. Κουντουριώτης μέσα από το έργο του.

Α. Σκέψη του Αρχηγού Π. Κουντουριώτη.

Β. Προσωπικότητα του Π. Κουντουριώτη.

1. Ι. Ντούρμας, Το Management στις επιχειρήσεις και τις ΕΔ. Ομοιότητες και Διαφορές, Περιοδικό ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ, Αθήνα Νοέμβριος 2009, σσ.14-15.
2. Ζ. Φωτάκη, Πρότυπα Ηγεσίας-Π. Κουντουριώτης, Περιοδικό ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ, Αθήνα Νοέμβριος 2009, σ.9.
3. Σ.Ι Δούσμανη, Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, Αθήνα 1939, σ.231.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ "Γ"- Επίλογος.

1. Α. Σακελλαρίου, Ένας Ναύαρχος Θυμάται..., Αθήνα, εκδόσεις ΓΙΩΤΑ ΣΙΓΜΑ ΕΠΕ, ,τόμος πρώτος, σ.7.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ-ΒΙΒΛΙΑ

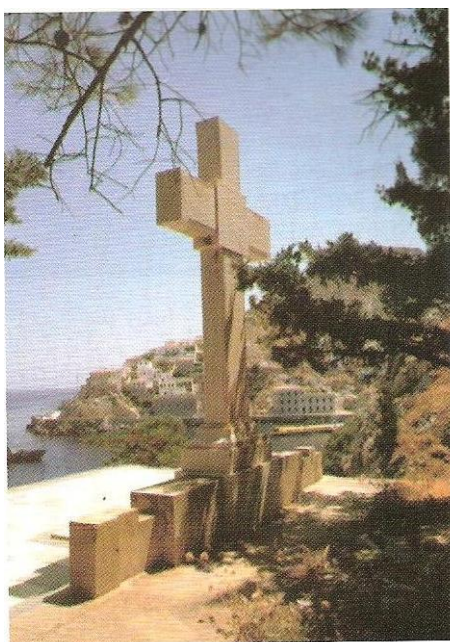
1. Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ελευθερουδάκη , , Εκδόσεις Ελευθερουδάκη, Αθήναι 1960, τόμος όγδοος.
2. Η Μεγάλη Αμερικανική Εγκυκλοπαίδεια, Αθήνα 1968, τόμος ΙΔ.
3. Νεότερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1826-1974, Γεωργίου Ρούσσου, Αθήναι 1976, τόμος πέμπτος.
4. Ένας Ναύαρχος Θυμάται..., Α. Σακελλαρίου, Αθήνα, εκδόσεις ΓΙΩΤΑ ΣΙΓΜΑ ΕΠΕ, τόμος πρώτος.
5. Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913 , Σ.Ι Δούσμανη, Αθήναι 1939.
6. Ναυτικά Ανέκδοτα του πολέμου 1912-1913, Αγνώστου, Αθήναι 1913.
7. Θ/Κ “Γ.ΑΒΕΡΩΦ” Χρονικό του Θωρηκτού της νίκης, Ν. Α. Σταθάκη, Αθήνα 1987.
8. Πολιτική Ιστορία της Νεοτέρας Ελλάδος, Μαρκεζίνης Σ, Αθήνα 1966-1968, τόμος Δ.
9. Η αλήθεια επί της δράσεως της ΈΒ Μοίρας των θωρηκτών κατά τους ναυτικούς πολέμους:1912-1913, Γκίνης Π, Αθήναι 1939.
10. Ο Ναύαρχος Π. Κουντουριώτης, Λαμπίκης Δ, Αθήνα 1935.
11. Ο στόλος του Αιγαίου 1912-1913 Έργα και Ημέραι, Φωκάς Δ, Αθήναι 1940.

12. Τεσσερεις Δεκαετηρίδες εις την Υπηρεσίαν του Β. Ναυτικού, Μεζεβίρης Γ., Αθήνα 1971.
13. Ιστορία του Ελληνικού Ναυτικού 1909-1913, Θεοφανίδης Ι. Αθήνα 1925.
14. Δορύλαιον Σαγγάριος, Ανδρέας Βασιλόπουλος, Αθήνα , εκδόσεις ΕΝΑΛΙΟΣ (επανέκδοση), 2008.
15. Η Ελλάς του 1910-1920, Γ. Βεντηρή, Αθήνα, 1931, τόμος 1^{ος}.
16. Αναμνήσεις, Περικλής Ι. Αργυρόπουλος, Αθήνα εκδόσεις Αρσενίδη, 1996.
17. Το κίνημα του ΓΟΥΔΗ και ο Ελευθέριος Βενιζέλος, Βασίλειος Σ.Ε. Τσίχλης, Αθήνα 2007.
18. Greek Naval Strategy and Policy 1910-1919, Fotakis, Z., (Routledge: London and New York), 2005 .
19. Χρόνια Θύελλας και Πάθους: Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης, Σκαράκης Ν., Πειραιάς, 1990.
20. Ο πολεμικός Ναύσταθμος Σαλαμίνας, Νικολάου Γ. Τσαπράζη, Αθήνα 1991.

ΑΡΘΡΑ

1. Τα 150 χρόνια της ΣΝΔ, στη σημασία της εκπαίδευσης στη συγκρότηση του Αξιωματικού , Γιάννη Ρούσκα , άρθρο στη Ναυτική Επιθεώρηση Νοέμβριος-Δεκεμβριος 1995.
2. Πρότυπα Ηγεσίας-Π. Κουντουριώτης , Ζ. Φωτάκη Περιοδικό ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ, Μηνιαία έκδοση επιστημονικών μελετών Σ.Δ.Ε.Π.Ν., Αθήνα Νοέμβριος 2009.
3. Το Management στις επιχειρήσεις και τις ΕΔ. Ομοιότητες και Διαφορές , Ι. Ντούρμας, Περιοδικό ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ, Μηνιαία έκδοση επιστημονικών μελετών Σ.Δ.Ε.Π.Ν., Αθήνα Νοέμβριος 2009.
4. Ο Ναυτικός πόλεμος του 1912-1913, Ανωνύμου, Εφημερίδα Σκρίπ, Αθήνα 1914.

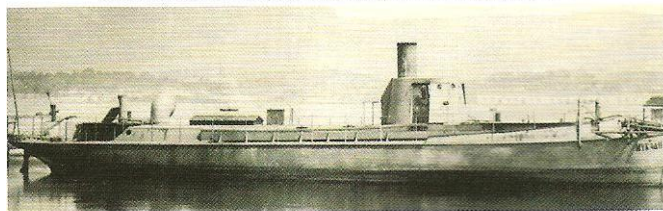
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ "Α"-Φωτογραφίες- Σχέδια

Φωτ. Νο 1:Ο τάφος του Ναυάρχου Π. Κουντουριώτη κάτω από το αρχοντικό του στην Ύδρα. (από περιοδικό «ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ναυτικής ιστορίας» τεύχος Οκτωβρίου-Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου)

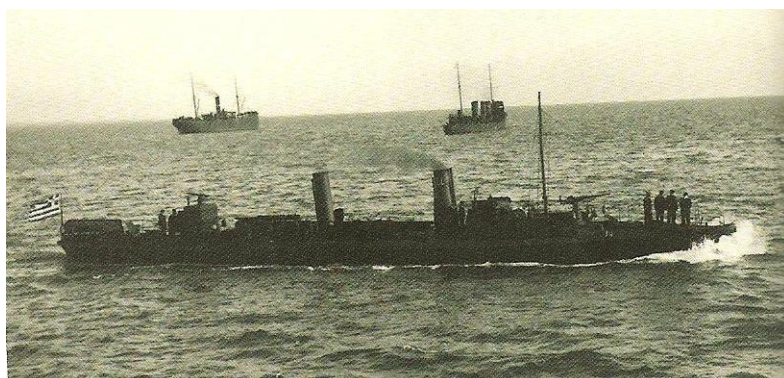
Πάνω: Η κανονιοφόρος «Α». Κάτω: Η κανονιοφόρος «Β».

Φωτ. Νο 2:Ναυπηγήθηκαν το 1880 στη Γαλλία.Εκτ.52 τον. Διαστ. 22/4,5/1,5 μετρ. Οπλισμός, 1 πυρ των 12 εκ. και Τ/Λ,ταχ 40 κόμβοι. (από περιοδικό «ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ναυτικής ιστορίας» τεύχος Οκτωβρίου-Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου)

Φωτ. Νο 3: Ατμομυοδρόμων «Αλφειός». 400 τον. 10 κόμβ. Του ιδίου τύπου «Αχελώος», «Ευρώτας» και «Πηνειός». Ναυπηγήθηκαν το 1884-1885 στη Αγγλία. Διαστ. 130/25/13 πόδες. (από περιοδικό «ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ναυτικής ιστορίας» τεύχος Οκτωβρίου-Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου)

Φωτ. Νο 4: Τorπιλοβόλο Νο 14. Εκτοπ. 85 τον. Ίδιου τύπου με τα 12, 13 και 16. Ναυπηγήθηκαν το 1884-1885 στη Γερμανία. Διαστ. 37,5/4,6/2 μέτρα. Οπλισμός: 2 Τ/Σ σταθερούς και 1 Τ/Σ περιστρεφόμενο και 2 ΠΒ των 37 χιλ. (από περιοδικό «ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ναυτικής ιστορίας» τεύχος Οκτωβρίου-Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου)

Φωτ. Νο 5:Καταδρομικό δευτέρας τάξεως «Ναύαρχος Μιαούλης». Εκτοπ. 1770 τον. Ναυπηγήθηκε το 1878-1880 στη Γαλλία. Διαστ.81/11/4,6 μέτρα. Οπλισμός: 4 ΠΒ των 17 εκ και 4 ΠΒ των 7,5 εκ. Είχε εξαρτισμό ιστιοφορίας αλλά και μηχανές που έδιναν μέγιστη ταχ. 16 κόμβους. Αθωράκιστο. (από Τα πλοία του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού 1830-1979, Κ. Παϊζη-Παραδέλη, Αθήνα 1979)

Φωτ. Νο 6:Ο Αρχιμανδρίτης του στόλου κατά τους Βαλκανικούς πολέμους επί του «Γ. Αβέρωφ» και μετέπειτα Μητροπολίτης Σπάρτης Διονύσιος Δάφνος.(από το Ο Πολεμικός Ναυστάθμος Σαλαμίνας, Νικολάου Γ. Τσαπράζη, Αθήνα 1991).

Ο Κυβερνήτης του ΑΒΕΡΩΦ και «Αρχιεπιστολεύς του Στόλου» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912 - 13, Πλοίαρχος Σ. Δούσμανης. (Ε.Λ.Ι.Α.).

Φωτ. Νο 7: Ο Κυβερνήτης του «Αβέρωφ» και Αρχιεπιστολέας του στόλου του Αιγαίου κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, Αντιπλοίαρχος Σ. Δούσμανης.(από συλλογή μονογραφιών της Ναυτικής Επιθεωρήσεως ΝΟΕ-ΔΕΚ 1995)

Η Γαλιμαριαν.

"Εἶσα αὐτοὶ εἰς τὴν χειροκρινὴν ἀρραβωνίαν καὶ εἰς τὴν ἀναλογίαν.
Ὁ ρεὸς δόξου ἑστηκινὴν ἑννεατάλαντον. Ἡ γὰρ οὐσα δι' ὅλην τὴν γῆν σου
τὴν Παλῆδα σου. Κατὰ τὸν ῥέον τὴν δωράειν σου καὶ τὴν βοήθειάν σου
θεοῦ ἐξέλιπον τὸν ἄνθρωπον σου. Ἀνέγνω ὅπως τὴν νεῖον τὴν ἐο-
ρίαν.

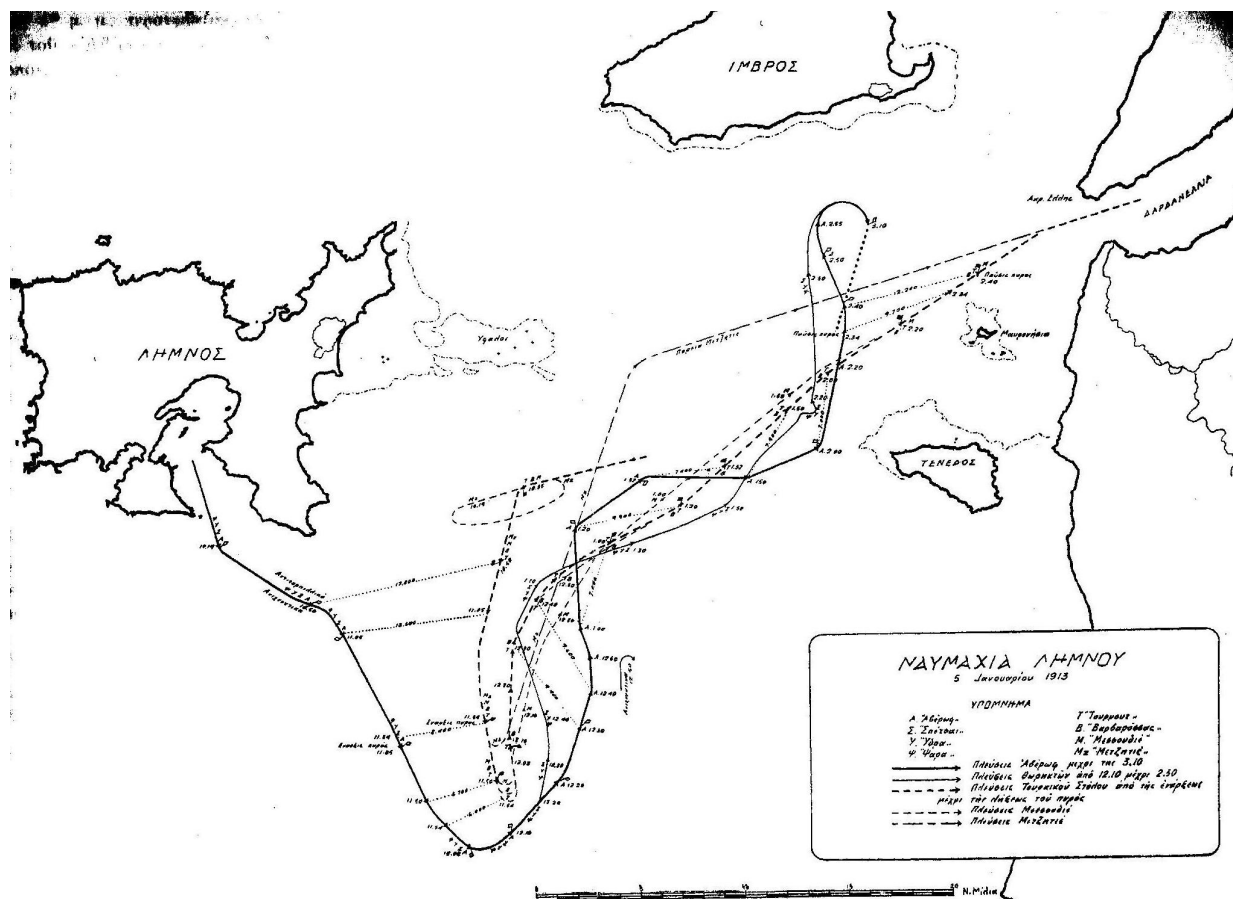
[illegible]

ὁ γὰρ πονεὶς ὁλοκληρὴ ἀντίστασιν ἐν τῷ ἔθνεϊ, ὁ γὰρ πονεὶς
ἡ ψυχὴ ἐκχέται πρὸς τὸν θεόν διαπορεύσας να' ἐνράλλῃ τὴν ἐκ-
δοῖσα. —

ⁿ Ex Adv'ary 15 November 1926

Thas. Kourboulis.

Η ιδιόχειρη διαθήκη του Ναύαρχου Κουντουριώτη. (από Τα πλοία του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού 1830-1979, Κ. Παϊζη-Παραδέλλη, Αθήνα 1979)

Σχεδ. Νο 2: Σχεδιάγραμμα Ναυμαχίας Λήμνου. (από Το Ημερολόγιον του Κυβερνήτου του «Γ.ΑΒΕΡΩΦ» κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, Σ.Ι Δούσμανη, Αθήναι)

Λαϊκή λιθογραφία εποχής απεικονίζουσα τον Ναύαρχο Κουντουριώτη να καταναυμαχεί τον Τουρκικό στόλο.

Παράρτημα “Β” - Ιστορικά ανέκδοτα

Τα παρακάτω παρατιθέμενα Ιστορικά ανέκδοτα που αφορούν τον Ναύαρχο Π. Κουντουριώτη κρίθηκε σκόπιμο να παρατεθούν για την καλύτερη κατανόηση του χαρακτήρα του ανδρός. Για την συγγραφή τους χρησιμοποιήθηκαν δύο πηγές, τα Ναυτικά Ανέκδοτα του πολέμου 1912-1913, και τα απομνημονεύματα του Ναυάρχου Α. Σακελλαρίου, Ένας Ναύαρχος Θυμάται.... Τόμος Β. Με ένα αστερίσκο σημειώνονται αυτά που αντλήθηκαν από την πρώτη πηγή ενώ με δύο αστερίσκους αυτά για τα οποία χρησιμοποιήθηκε η δεύτερη. Η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε για την συγγραφή των ανεκδότην είναι ελαφρώς διαφοροποιημένη από την πρωτότυπη για λόγους καλύτερης κατανόησης πλην των φράσεων των διαλόγων όπου παρατίθενται πρωτότυποι.

*Γνωστή ήταν η θεοσέβεια του Κουντουριώτη στα πληρώματα και ελέγετο μεταξύ των ανδρών ότι την νίκη και στις δύο ναυμαχίες ο Αρχηγός την απέδιδε στη βοήθεια του θεού και πουθενά αλλού. Και στις δύο ναυμαχίες φορούσε το Σταυρό του Παναγίου Τάφου και με το ένα χέρι κρατούσε τα κιάλια και με το άλλο το Σταυρό, μοναδική του βρισιά δε ήταν η λέξη κανάγιας/κανάγιδες την οποία επαναλάμβανε κατά των Τούρκων και όχι μόνο.

*Όταν τελείωσε η ναυμαχία της Λήμνου τα πληρώματα ζητωκραύγαζαν τον Ναύαρχο τους και αυτός με χαμόγελο τους είπε «Παιδιά μη ζητωκραυγάσετε εμένα, τον εαυτό σας να ζητωκραυγάζεται. Σε σας οφείλεται η νίκη».

*Παλαιότερα, το 1897,στις επιχειρήσεις στον Πλαταμώνα όταν του ανήγγειλαν τον θάνατο του Ανθυποπλοιάρχου Αντωνιάδη που ήταν και συγγενείς του είπε «Θύμα του ηρωισμού του είναι αλλά μόνο με θύματα μεγαλώνουν τα έθνη και όχι με λόγια». Στην ίδια επιχείρηση όταν ένας ναύτης κολυμπούσε πληγωμένος προς τον «Αλφειόν» για να σωθεί, κάποιος από το πλήρωμα φώναξε «*Είναι πληγωμένος κύριε Κυβερνήτα*» και ο Κουντουριώτης απάντησε «*Καθόλου, είναι παρασημοφορημένος*» και έτρεξε να ασπασθεί το γενναίο ναύτη υπό τις ζητωκραυγές του πληρώματος.

*Στο ίδιο πόλεμο του 1897 προσκλήθηκε από τον Κ. Σαχτούρη, τον αρχηγό του, σε συμβούλιο το οποίο εγένετο επί της Ναυαρχίδας στο οποίο είπε ο Κουντουριώτης

- *Είμαι της γνώμης ότι πρέπει να επιχειρήσωμεν την εκβίασιν των στενών των Δαρδανελίων.....*
- *Μα αν καταστραφεί κανέν από τα θωρηκτά μας? παρετήρησεν ο αρχηγός .*
- *Αι! τότε να τα βάλωμεν εις γιάλαις και να τα στείλωμεν εις το Μουσείον, αφού δε τα έχομεν δια να καταστρέψουν ή να καταστραφούν!!*

****Μια ιδιοτροπία του Ναύαρχου Κουντουριώτη ήταν το μουστάκι.**

Έτρεφε ωραίο μακρύ μουστάκι και δεν χώνευε τους νέους οι οποίοι ξύριζαν επιμελώς το άνω χείλος τους. Κάποτε παρακολουθών με τα κιάλια του ένα Α/Τ το οποίο πλησίαζε την Ναυαρχίδα του, τον «Αβέρωφ» διέκρινε ένα ξυρισμένο Αξιωματικό επί της γεφύρας του Α/Τ και για να τον πειράξει εκπέμπει το εξής σήμα: «Ποιος είναι ο επί της γεφύρας σας Άγγλος Αξιωματικός?» Αμέσως ήρθε η απάντηση: «Ουδείς Άγγλος επιβαίνει. Είναι ο Έλλην ανθυποπλοίαρχος Καββαδίας».

****Η ορμητικότητα του Ναύαρχου δεν είχε όρια! Όποιος θα τολμούσε να του υποδείξει ότι δεν είναι φρόνιμο να πέσει με τον «Αβέρωφ», όταν καταδίωκε τον Τουρκικό στόλο, κάτω από τα πυρά των επακτίων πυροβολείων του νοτίου είσπλου των Στενών των Δαρδανελίων ή να μη θέλει να λαμβάνει ουδέν μέτρο αμύνης για τη βάση του στόλου, το Μούδρο της νήσου Λήμνου, εδέχετο τη στερεότυπη απάντηση του:**

«Φοβάσαι?»

Με αυτόν τον τρόπο απόπλιζε όλους .Εν τούτοις κάποτε είχε ορίσει μια επιτροπή για να του υποδείξει μέτρα τα οποία θα έπρεπε να ληφθούν για την οχύρωση του εσωτερικού όρμου του Μούδρου. Για την οχύρωση του εξωτερικού όρμου ούτε συζήτηση δεν ήθελε να ακούσει. Θεωρούσε ολόκληρο το Αιγαίο ατομική του ιδιοκτησία και ύβρη προσωπική ότι θα τολμούσαν οι Τούρκοι να του προσβάλουν την βάση του Στόλου του. Βλέποντας οι αξιωματικοί της επιτροπής ότι αδυνατούν να πείσουν τον Ναύαρχο για την αναγκη γενικότερης οχύρωσης περιορίζονται να του προτείνουν να τοποθετηθούν κατ' ελάχιστο μερικά μικρά πυροβόλα και ένας προβολέας σε ένα νησάκι το οποίο βρίσκεται ακριβώς στην είσοδο του εσωτερικού όρμου του Μούδρου. Το νησί αντίκριζε τον αγκυροβολημένο στόλο και ονομάζετο «Άλογο». Όταν του υπεβλήθη αυτό το σχέδιο εξεφώνησε ο Ναύαρχος την περίφημον έκφρασιν:

«Άλογο είμαι εγώ!»

Εννοών με τούτο ότι το ρόλο του προτεινόμενου πυροβολείου έπαιζε η ναυαρχίδα του.

Και έληξε τελειωτικά αυτό το ζήτημα.